ДУНЕ ЦЕЩДАЬККХА ЙОККХА КОТАЛО

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 31 (2552)
КIиранди
16
апрель
1961 шу
Мах 2 кеп.

ДОГ ГIОЗДАЬННА ВIАШАГIКХЕТАР

14 апреле Москва накъа яхар ший кхералуртвоацача, къонахчал долча воIа, Советски Союза Турпала, вай планета тIа эггара хьалхарча летчика-космонавта майора Юрий Алексеевич Гагарина. Сийлахь-йоккха котало яьккхача советски халкъаца цхьана гIаддаха хеталора Iалам а.

Нах вIашагIкхеташ моттиг кIезига хиннаяц аэропорте. Цхьабакъда, тахан Москва цу «фецарча наIарашка» вIашагIкхийттараш миссел нах, хетаргахь, цIаккха а вIашагIкхийттабац. Массе метIал хозаш я эрсий цIи: Гагарин. Аэровокзала здане фасада дIоаххал техача гаташ тIа язд дайд котваьннача космонавтага — Советски Социалистически Республикай Союза гражданинага Ю. А. Гагаринга дIайха моаршал хоатташ дола дешаш. Укхаза да В. И. Ленина, Н. С. Хрущева, Ю. А. Гагарина портреташ

Турпала-космонавта аэродроме накъа баьхкаб: новкъостий Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, Н. А. Мухитдинов, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, Д. С. Коротченко, Я. Э. Калнберзин, А. П. Кириленко, К. Т. Мазуров, Г. И. Воронов, В. В. Гришин. Накъа баьхкараш юкъе бар СССР-а Лаккхехьарча Совета членаш А. А. Андреев, К. Е. Ворошилов, СССР-а Министрий Совета Председатела заместителаш, СССР-и РСФСР-и министраш, Паччахьалкхен комитетий председателаш, ССКП Центральни Комитета членаш, ССКП Центральни Комитета члений кандидаташ, Советски Союза маршалаш, Москвени Московски областеи партийни а советски а хьалхле лелаераш, дукха кхыбараш.

12 сахьати 30 минути яьлча турпала накъа вaха лаьрхIача самолетаца Соче районера Внуково вера новкъост Н. С. Хрущев. Цунца цхьана баьхкар новкъостий А. И. Микояни В. П. Мжаванадзеи.

Самолета тIара Iовос Юрий Гагарин. «Ура» яхаш, цIогIа а хьекхаш, чIоаггIа тIоараш детт гулбеннача наха.

Трибуна тIа ваьле, Никита Сергеевич Хрущевга майора Гагарина рапорт лу:

«Новкъост Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь, ССР Союза Министрий Совета Председатель!

Аз гIадваха дIахойт Хьога, Коммунистически парте Центральни Комитетеи Советски правительстваи задани кхоачашхилар.

Адамий истоpe чухь эггара хьалха 12 апреле «Восток» яхача советски космически кемаца яь полет толамца чакхъяьннай.

Кема ерригa прибораши оборудовании лерттIа а духьале йоацаш а болх беш хилар.

ДегIа геттара дика хет сона.

Кхы а партеи правительстваи хьаштдола задани кхоачашъе кийча ва со. Майор Гагарин».

Москван ЦIе майда!

Форд санна дукхача нахах хьалйизай майда Исторически музеера денз Кремле Спасски гIалага кхаччалца. Лепаш я ЦIе байракхаш, лозунгаш, плакаташ. Массе тайпарча бесашца кийчъяь я къахьегамхой колоннаш. Укх минуташка майдане волча хIара сага гIадвахар дешашца дIаала хала да. Моаршал хоатташ долча лозунгашца, Коммунистически партеи Советски правительстваи хьалхле лелаерий, эггара хьалхарча космонавта Юрий Гагарина портреташца баьхкаб нах. Ма дукха да-кха зизаш!

ХIара минута дукхагIа кхоталу нах. Шевар Мовзолея трибуна тIа кьеж. Спасски гIалан тIарча сахьата дошув дьаккха гIовраш кхоалагIча сахьата аханахьа кхоачаш латт. Майдане чIоаггIа тIоараш детт, «Ура» яхаш цIогIарч хьекх. Новкъостий Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. И. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, Д. С. Коротченко, Я. Э. Калнберзин, А. П. Кириленко, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, СССР-а Лаккхехьарча Совета член К. Е. Ворошилов Мавзолея трибуна тIа бовлача хана цар сий деш ду из хIама.

Советски Союза сийлахь-йоккхача дерригдунен-исторически котало на — дунен тIа эггара хьалха Юрий Алексеевич Гагарина космически полет толамца чакхъяккхара хетаяь города Москва къахьегамхой митинг Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, СССР-а Министрий Совета, СССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума тIадиллараx хьаел ССКП ЦК-а Президиума члена, ССКП ЦК-а секретара Ф. Р. Козлова.

Ф. Р. Козлова къамаьл де дош лу дунен тIа эггара хьалхарча космонавта майора Ю. А. Гагарина.

«СССР летчик-космонавт» яха цIи оттаяра хьакъехьара СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Дунен тIа эггара хьалха кема-спутникаца саг космически наькъа вахар белгалдоаккхаш «СССР летчик-космонавт» яха цIи оттайойла.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
1961 шера 14 апрель.

14 апреле, деррига советски халкъ санна, дегаш гIоздаьнна ладувгIаш бар Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой Москве эггара хьалхарча летчикаца-космонавтаца майораца Ю. А. Гагаринца вIашагIкхетача даьча къамаьлашка.

СУРТА ТIА: 14 апреле Грознерча Ленина цIерахча майдане.

Дунен тIа эггара хьалхарча советски летчика-космонавта майора Ю. А. Гагарина Советски Союза Турпал яха цIи ялара хьакъехьара СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Эггара хьалха космосе вахарца вай социалистически Даьхен сий даькха турпалера гIулакх карагIдаларах, къонахчал, майрал, денал, ший са ца кходеш советски халкъа гIулакх де, коммунизма гIулакхага, дерригача адамий прогресса гIулакхага отта кийча хилар хьахьокхарах дунен тIа эггара хьалхарча летчика-космонавта майора Юрий Алексеевич ГАГАРИНА ЛЕНИНА ордени «ДОШО СЕДКЪА» яха медали а луш СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ яха цIи а луйла, городе Москве Турпала бронза бюст а йогIийла.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
1961 шера 14 апрель.

Летчика майора Ю. А. Гагарина «СССР летчик-космонавт» яха цIи ялара хьакъехьара СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

«Восток» яхача кема-спутникаца дунен тIа эггара хьалха космически никъ барах «СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ» яха цIи луйла Советски Союза гражданина, летчика, майора Юрий Алексеевич ГАГАРИНА.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель.
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
1961 шера 14 апрель.

Истоpe чухь эггара хьалхарча пилота-космонавта майора Гагарина Юре цхьа бутт хьалхагIа 27 шу дизад.

Из ваьв 1934 шера 9 марта Смоленски областа (Российски Федераци) Гжатски районе колхозника дезале.

1941 шера юкъерча школе деша вахав из, цхьабакъда, гитлеровцаша тIом хьоабар бахьан долаш юкъах дисар цун дешар.

ШоллагIа дунен тIом йистебаьнначул тIехьагIа Гагарина дезал Гжатск яхача городе баха дIабахар. Цига юкъерча школе дIахо доладир Юре ший дешар. 1951 шера Москвана юххерча Люберцы яхача городе формовщика-литейщика специальностах тIехдика чакхъяьккхар цо ремесленни училище а цунца болхлой кагирхой школа а.

Цул тIехьагIа Волгана йисте уллача Саратов яхача городе индустриальни техникуме дийшар Гагарин Юре. 1955 шера тIехдика чакхъяьккхар цо техникум.

Юххьанца авиаци Iомае волавелар Гагарин техникума студент волча хана. Саратовски аэроклубе дийшар цо. 1955 шера аэроклуба курс чакхъяьккха ваьнначул тIехьагIа Оренбург яхача городе авиационни училище деша вахар из. Из училище хьалхарча разрядах йистеяьккха ваьннача 1957 шера денз советски авиаце летчикалла гIулакх деш ва Гагарин.

Соахка Советски Союза Коммунистически парте мугIарашка вахар Гагарин Юрий.

Из саг йоалаяь ва. 26 шу даьнна йолча цун сесага Гагарина Валентинас Оренбурге медицински училище йистеяьккхай. Елена яхача цар йиIига ши шу да. Галя яхача шоллагIча йиIига 1 бутт ба.

59 шу даьнна волча Гагарина дас столяралла болх бу. 1903 шера яь цун нана, Анна, цIен-нана я.

(ТАСС).

«Восток» яха космически кема маьрша Iодессачул тIехьагIа Гагарин Юрий Алексеевичага моаршал луш ба доттагIий-авиатораш.

ТАСС фотохроника.

Дунен тIа эггара хьалхагIа „Восток“ яхача кемаца-спутникаца саг космосе водилга дика чакхдоаккхача дакъа лоацаш хиннача берригача Iилмахошка, инженерашка, техникашка, болхлошка, ерригача коллективашка, организацешка, хьалхарча советски космонавтага новкъостага Юрий Алексеевич Гагаринга

Деза новкъостий!
ДоттагIий-мехкахой!

ГIаддаха, гIоздаьнна да вай мехкара халкъаш. 1961 шера 12 апреле адамий истоpe чухь эггара хьалха вай Даьхено — Советски Социалистически Республикай Союзо — дика кхоачашдаьд «Восток» яхача кемаца- спутникаца саг космически сигаленашка вахийтара декхар.

Советски саг космосе вахар — советски халкъа творчески хьаькъала карагIдаьнна Iалаьмате доккха хIама да, коммунизм хьалъеш боахкача советски наха шоай лоIамах, дог гIоздаьнна къахьегарах хьахиннар да. Эрсий а дерригача дунен а Iилмаи, техникаи гIорбаьннача викалашта дукхача хана дага лаьттар, тIехдаьнна хьаькъал долаш волча вай халкъа воIо Константин Эдуардович Циолковске ший деррига вахар хетадаь дола хIама тахан бокъонца хьахинна дIаэттад, вай турпал долаш дола хIама хиннад цунах. Дунен Iилмаи культураи ганза чу советски халкъо шийгара дилла Iалаьмате доккха сий дола дакъа да из. Советски Союза карагIдаьнна мах баь варгвоацаш дола из доккха хIама адамаша баркалца тIаэдаргда. Советски саг турпаленца космосе вахаро Лаьттан истоpe чухь керда зама хьайийлай. БIаьшерашка адамашта дагалаьттар кхоачаш хиннад.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето вай сий долча Коммунистически парте, Советски правительства, Советски Союзерча дерригача халкъий цIерах хьаькъалеи къахьегамеи сийлахь-йоккхача коталонца даькъала бувц дунен тIа эггара хьалха саг космосе вахийтара декхар дика кхоачашдеча дакъа лоацаш хинна берригa Iилмахой, конструктораш, техникаш, болхлой ерригa коллективаш, организацеш.

Сийлахь-доккха гIулакх — эггара хьалха космосе гIолга хьона карагIдаларах хьога дег тIара моаршал а хоатташ оаха даькъал вувц хьо, тха веза новкъост Юрий Алексеевич Гагарин.

Сакхетамера исторически гIулакхаш кхоачашдара дерригача дунен тIарча къахьегамхой сийлахь-воккха баьчча а хьехархо а вола Владимир Ильич Ленин керте а латташ коммунистий парте 1917 шера октябрь бетта гIоттадьча вай кортамукъача, хьаькъалерча, къахьегам дукха безача халкъо тахан дерригача дуненга дIахьувкх общества вахара массадолча доакъошкара кердача социалистически строя сийлахь-йоккхий совленаш.

Саг космосе вахар — из да шерра коммунистически общество хьалъяра йола Iалаьмате йоккха программа толаме кхоачашъярах, Коммунистически партеи цун ленински Центральни Комитетои, Никита Сергеевич Хрущев керте латтача Советски правительстваи Iилма, техника, культура даим дегIаахара хьакъехьа, советски халкъа вахар тоадара хьакъехьа хадданза йоакхо ярах хьахиннар.

Диъ шерал кIезигагIа ха я дунен тIа эггара хьалхара советски искусственни Лаьттан спутник урагIъяхийтарaи аьттонца саг космосе вахараи юкъе еннар.

Хьинар совдаьккха, хало ца къовсаш шоаш хьегача къица советски Iилмахоша, инженераша, техникаша, болхлоша гаьнарча сигаленашка бода никъ хьабийлаб адамий хьаькъала. Цар даьд из Лаьттан тIа машар оттабар духьа, дерригача адамий ираза хьамара.

ДIахо прогресс лакхъяра дерригача дунен тIа машар хIоаштбара эша керда хьинар дуxдувла хьаст хургба берригача советски наьха эггара хьалха саг космосе вахарах.

Сийле хийла космос караерзаьча, Советски Iилмахой, конструкторий, инженерий, техникий, болхлой!

Сийле хийла вай халкъа — Коммунистически парте хьалхленца дерригача адамий сийрдача кхоаненга — коммунизмага бода никъ буллаш доаллача, хIамаш хьакхоллаш долча халкъа, коталонаш йоахача халкъа!

Даькъала хийла советски халкъа дегаш урaувттадеш а шун ерригa коталонаш вIаштIехьйоахаш а йола сийлахь-йоккха Советски Союза Коммунистически парти!

Даькъала хийла коммунизм!

ССКП Центральни Комитет

СССР Лаккхехьарча Совета Президиум

СССР Министрий Совет.

„ВАЙ ДАЬХЕН СИЙ ДАЬККХАД IА“

Хьалхарча космонавтаца Ю. А. Гагаринца Н. С. Хрущева даь къамаьл

Соче районе вола ССКП ЦК Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель новкъост Н. С. Хрущев 12 апреле чIоаггIа уйла тIа а яхийта зувш вар «Восток» яха кема-спутник урагIдахийта кийчдеш а урагIдохийташ а, дунен тIа эггара хьалха космонавт, советски гражданин летчик, коммунист Ю. А. Гагарин—космос караерзаяра пионер — полете вахача хана а.

Эггара хьалха космически наькъа а ваха, восса веззача районе Ю. А. Гагарин маьрша юха лаьтта вессав, аьнна хоам хинна дукха ха ялалехьа телефонаца къамаьл хилар новкъоста Н. С. Хрущевеи хьалхарча космонавта Ю. А. Гагаринеи. Московски ханах 13 сахьат даьлча дар из. Н. С. Хрущевга хайтар Ю. А. Гагарин цунца къамаьл де безам болаш волга.

— ЧIоагIа раьза а волаш къамаьл дергда аз новкъостаца Гагаринца, — аьлар Н. С. Хрущева.

Телефона трубка хьа а ийца, йоах Никита Сергеевича: хьа оаз хезача дика хет сона, веза Юрий Алексеевич.

Ю. А. Гагарин: — Дунен тIа эггара хьалха космосе бихьа никъ аьттонца чакхбаларах Iа сайга моаршал луш яйта телеграмма хIанзза хьийцай аз. Из моаршал Iа сайга дайтарах аз дег тIара баркал оал Хьона, Никита Сергеевич. Эггара хьалха космосе бихьа никъ аьттонца чакхбалар Хьога дIахайта йиш хиларах се ираз долаш лоархI аз.

Н. С. Хрущев: — Дег тIара моаршал а луш, даькъала вувц аз хьо, веза Юрий Алексеевич! Дунен тIа эггара хьалха космосе кхаьчар хьо ва.

Хьай денал долча гIулакхашца вай Даьхен сий даьккхад Iа, къонахчал а турпалал а хьахьекхад Iа селлара бехктокхаме декхар кхоачашдеча, хьай деналца цIаккха а цIи йожарггйоацаш саг ваьв Iа хьайх, хIана аьлча наха юкъе эггара хьалха космосе кхаьчар хьо ва.

Алал сога, Юрий Алексеевич, гIетта лелача хана фу хьал дар хьога. Мишта чакхбаьлар из эггара хьалхара космически никъ?

Ю. А. Гагарин: — Сайга дика хьал дар сога. Лелар геттара дика дар. Космически кема ерригача аппаратуро болх нийса бора. Гетта водача хана геттара лакхера бIаргагора сона Лаьтта. Гуш дар фордаш, лоамаш, йоккхий городаш, долха хиш, хьунаш.

Н. С. Хрущев: — Хьо паргIата хиннав аьнна ала йиш я-кх?

Ю. А. Гагарин: — Нийса ях Iа, Никита Сергеевич. ШагIа санна паргIата вар со космически кема тIа. Аз цIаькха а баркал оал Хьона, космосе бихьа никъ дика чакхбаларца дег тIара Iа сога моаршал дайтарах а со даькъала вувцарах а.

Н. С. Хрущев: — Хьа лер сайна хьахозаш а хьога моаршал дала йиш йолаш а дика хет сона. Дика хетаргда сона Москве вай вIашагIкхете. Вай хьоца, дерригача вай халкъаца дездергда космос караерзаеча карагIдаьнна из сийлахь-доккха турпалера гIулакх. Деррига дуне хьажийта, вай мохк мелла хIамаш карагIдаргдолаш ба, вай сийлахь-доккхача халкъа, вай советски Iилмана фу дуларгда бIаргадойта цунна.

Ю. А. Гагарин: — ХIанз деррига мехкаш тIехьакхийта вайна!

Н. С. Хрущев: — Бакълув! Геттара дика хет сона хьа лер денал долаши бIубеннеи хилар, иштта гIозваьнна хьо волаш! Нийса ях Iа, — хьатIехьакхийта хIанз капиталистически мехкаш космосе бода никъ биллача а дунен тIа эггара хьалха космонавт сигала вахийтача а вай мехка. Вай массане а доккхал ду цу сийлахь-йоккхача коталонах.

Укхаза соца ва Анастас Иванович Микоян, цо лоеца а боаккхаш, дег тIара моаршал дайт хьога.

Ю. А. Гагарин: — Цунна дика мел дар хилар а лоеш аз баркал оал, ала Анастас Ивановичага!

Н. С. Хрущев: — Алал сога, Юрий Алексеевич, сесаг, бераш дий хьа?

Ю. А. Гагарин: — Да, Валентина Ивановна яхаш сесаг а Ленеи Галяи яхаш ши йиIиг а.

Н. С. Хрущев: — ХIаьта хьо космосе гIоргволга ховрий хьа сесага?

Ю. А. Гагарин: — Ховра, Никита Сергеевич.

Н. С. Хрущев: — Аз дег тIара моаршал дайтар алалахь хьай сесагагеи берашкеи. Ха йIаьха а йолаш, вай Советски Даьхен духьа селла сийлахь-доккха хIама карагIдаьннача шоай даьх доккхал а деш бахалба уж.

Ю. А. Гагарин: — Баркал хилда Хьона, Никита Сергеевич. Аз дIалургда из Iа дайта моаршал, хIаьта уж Хьа дег чура доагIа дешаш цIаккха дицц а лургдац сона.

Н. С. Хрущев: — ХIаьта хьа дай, нанеи дай, дийна бий, хIанз мичахьа ба уж, фу деш ба уж?

Ю. А. Гагарин: — Цаи нанеи дийна да, Смоленски областе бах уж.

Н. С. Хрущев: — Са дег тIара моаршал дIалелахь хьай даьгеи наьнагеи. Селлара сийлахь-доккха гIулакх карагIдаьннача шоай воIах доккхал де бокъо я цар.

Ю. А. Гагарин: — Доккха баркал хилда Хьона, Никита Сергеевич. Хьа дешаш дIааргда аз даьгеи наьнагеи. Царна дика хетаргда, уж чIоагIа раьза хургба Хьона а, вай партена а, Советски правительствана а.

Н. С. Хрущев: — Хьа даьша меттел, ерригача вай Советски Даьхено а доккхал ду, Юрий Алексеевич, хьона карагIдаьннача сийлахь-доккхача гIулакхах. БIаьшерашка дахаргдолаш гIулакх да хьона карагIдаьннар.

ЦIаькха а дег тIара моаршал лу аз хьога, эггара хьалха космосе бихьа никъ Iа толаме чакхбаккхарах. Кастта Москве вIашагIкхетаргда вай, Iадика хийла. Дика мел дар хилда хьона.

Ю. А. Гагарин: — Баркал Хьона, Никита Сергеевич. ЦIаькха а баркал оал аз Хьона, хьамсарча Коммунистически партена, Советски правительствана сайх тешам а бенна из доккха гIулакх сайна тIадилларах, хIаьта аз дош лу Советски Даьхено сайна тIадилла моллагIа гIулакх дIахо а кхоачашде се кийча хиларах. Iадика хийла Хьа, веза Никита Сергеевич!

ПАРТИЙНИ ВАХАР

АГИТАТОРА ДЕШО НОВКЪОСТАЛ ДУ

Наурски района Калинина цIерахча совхозе комсаш лелаеш я Зинаида Серафимовна Кострыкина. ЦIенача дегаца, безаме бу цо болх, вай дикача мехка шортта кхачан товараш кийчдеча юкъе шийгара доагтIаш дола дакъа лацар духьа шиi низ кхобац цо. Цудухьа массане а сий ду цун, цо санна болх бе гIерт массава а.

Зинаида Серафимовна парте яц, хIаьта а цо шиi коллектива общественни вахара юкъе доккха дакъа лоац, хьамсарча Коммунистически парте хьаькъалера хьехамаш наха юкъе доаржаду.

Къахьегамхой депутатий моттигерча Советашка хоржамаш де кийчлуча хана шиi десятидворкера харжархой болча каст-каста хулар нов. Кострыкина. Цо царна йовзийтар дунен тIа эггара демократическегIа йола советски хоржамий система, Коммунистически партеи Советски правительстваи политика. Цхьабакъда, хоржамаш чакхдаьнначул тIехьагIа а шиi десятидворке бахача нахацара бувзам хоадабеш яц агитатор.

Комсий бешамашка бIаьстан юхьера балхаш доладаларах агитатора болх а тIакхийтар. Бригадацарча члений чIоагIа ладувгIа безам хул шоай агитатора еча дикача а сакъердамерча а беседашка. Зинаида Серафимовнас деча къамаьлацара дош тувладалийтац цар, хIана аьлча царна дика хов массаза а цо дувцар бакъдолга. Укх деношка цкъа делкъийга хIама даа перерыв хиннача хана агитатора гоннахьа вIашагIкхийтар комсаш лелаю болхлой. Дикка уж кIаьдбенна хилар гуш дар, хIаьта а кердача хIамашка ладувгIа безам дукхагIа бар цар.

— ФуннагIа а цхьа керда хIама дувцал хьай тхона, агитатор,—аьлар цунга болхлоша.

— Дувцаргда, нагахьа санна шун ладувгIа безам бале-м.

ТIаккха кисара газет хьалдаьккхар Зинаида Серафимовнас. Сихха цо дешача газетага чIоагIа ладувгIар болхлоша. Цхьан юкъа газета тIера а яьнна, аьлар агитатора:

— ХIанз хIара советски сато лерхIар, цун дагардар цаI да — октябрь бетта гулъергйолча парте XXII-гIча съезда дика къахьегама совгIат кийчделга. Укх шера доккхий социалистически декхараш тIаийцад вай совхоза коллективо а. Планах 300 гектара тIа дIайогIа лаьрхIа комсаш, укх шера 400 гектара тIа дIайогIа еза вай, сом луш йола комсий гаьнаш ягIача хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 80 центнер комсаш яха а планах 160 тонн мара яла ца езача 180 тонн комсаш пачхьалкхенна дIаяла а еза. Цу гIулакхо декхар тIадожаду вайна балха хьинар совдаккха а воаш денна дош сийленца кхоачашде а.

— Ледарло ергъяц, кхоачашдергда дош, — аьнна массане а цхьатарра жоп делар комсаш лелаераша агитатора баьча тIахьехама. — Доккхийча къахьегама толамашца, дикача гIулакхашца накъа гIоргда хьамсарча парте съезда.

ХIаьта перерыв чакхъяьнначул тIехьагIа кхы а дикагIа болх бе йолаелар бригада шиi агитатор керте а йолаш. Цу дийнахьа массане а тIеххкхоачашйир цар шоашта цхьан дийнахьа оттаяь задани.

Зинаида Серафимовнах доалла кхы цхьаькха а дика гIулакх да производстве хьалха латтарий опыт йоаржае а безам тIагIоргболаш къахьегама гIулакхаш дувца а цунна ховш хилар.

Масала, комсий гаьнаш лаьттагIара хьапучаяьхача хьалхарча деношка денз къахьегама овсарле лакха йолаш болх бе волавелар тракторист Абдул Магомалиевич Джемалдинов. Дийнахьара норма 140—150 процент кхоачашъю цо массаза а. «Семилетка маякашца нийсле» яхача темах лаьца беседа еча хана нов. Кострыкинас ше маярра йийцар шиi болхлошта шоай совхоза дикагIа волча механизатора йоаха къахьегама коталонаш.

Василий Никифорович Алленов хьажкIаш лелаеча механизированни звеной звеновод ва. Цо дика къахьийгад «кхай аьла» дIаювргйолча 40 гектар долча хиi дехкача лаьтта оахам дика дара а из хьаьндара а. Планах дилла дезача 300 тонна меттел, цо цу участка тIа 400 тонн кхо диллад. ДIахо беседа ше еш нов. Кострыкинас долчча бесса довзийтар цун сий дола патриотически гIулакхаш.

Р. БОГДАНОВ.

ЦIукха ха яц Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода № 7 йолча цехе Кагирова Шура балха ена. Цхьаккха а товзал йоацаш яр из балха енача хана. Малярал Iомаяла хьожайир Шура. Кхо бутт баьнначул тIехьагIа 1-ча разряда маляр хилар Кагирова.

Маляра болх дика харал совгIа кхыйола говзалаш а Iомаю Шурас. ХIанз штукатура балха говзал Iомаеш я из.

Шиi низ ца кхобеш къахьегаш я Кагирова. ХIара дийнахьа йола задане 120—125 процент кхоачашъю цо.

Сурта тIа: маляр Кагирова Шура.

И. Плиева тексти сурти.

Апрель бетта план — 8 дийнахьа

ССКП XXII съезда сийленца накъа дахара йола социалистически яхь сунженски буров деттараштa юкъе юххьанца дIайолайир Карабулакски бурув тохара конторерча бурув тохара мастера А. К. Печенова кулгалдеча бригада коллективо. Шера 6.500 метр бурув тохара къовсам лоаттабу цу коллективо. Планах 1500 метр бурув тоха дезача 2.247 метр бурув а теха, квартальни план 149,5 процент кхоачашъяьй бригадо. Геттара дика болх бу цо апрель бетта а. Апрель бетта план 8 дийнахьа кхоачашйир бригада.

Дика къахьег бурильщикаша Шкубелев Михаила, Цимбалов Василе, бурильщиквий помощникаша Мурзабеков Iаддал-ВоахIапа, Баскаков Василе, ПлиевгIар Сулеймаи Беслане, Драганчук Григоре, Богатырев Тухана, бурув тохача эша балхаш деш волча слесара Тишков Семена, лаборантка Аникина Татьянас, иштта кхычар а.

А. БАКАЛЮК.

ГОРАГОРЦАШ ЯХЬЕ БАЬННАБ

ЦIаккха ца хиннача тайпара дог айденна къахьег укх деношка «Горскнефть» НПУ мехкдаьттахоша. Коммунистически парте Центральни комитета даьча 1-ча Мая тIахьехамаша хьинар айдаьд, семилетка кхоалагIча шера задани ханал хьалха кхоачашъяра йола уйла лакхъяьй цар. Кастта хургдолча деррига халкъа дезача цIейна баха мабоатгIара накъа баха кийчлуш ба горагорски эксплуатационникаш. ДIаяхача квартала задани толамца кхоачашйир цар, планал совгIа дукха тоннаш «Iаьржа дошув» а даьккхар.

Мехкдаьтта промыслови управлене болхлой коллектив дIахо а дика болх беш я. Укх шера планал совгIа бIаьш тоннаш мехкдаьтта даккха аьнна шоаш тIаийца декхар толамца кхоачашду цо.

Къаьстта дика болх беш ба скважинашта лаьттан кIалха ремонт еча бригадай болхлой, скважинашта профилактически ремонт яра задани 105 процент кхоачашъергья, аьнна шоаш тIаийца декхар тIеххкхоачашдаьд цар. Укх тIеххьарча хана дикка лоацагIча юкъагIа скважинашта ремонт яь йоаккх эксплуатационникаша. Масала, дIадахача шера цхьан скважина ремонт еш 31,3 сахьат ха дIаяхача метта, хIанз 26,3 сахьат мара додац.

— Цунах а кхоачамбац тхона,— йоах «Горскнефта» оперативно-производственни служба начальника нов. Горьковойс. — Из ха 24 сахьатага кхоачаш лоацъе лаьрхIад болхлоша.

Къаьстта дика болх беш я мастера нов. Шаталова бригада. Квартальни задани 115,4 процент кхоачашъяьй цо. Скважина ремонт ю цо 26 сахьата.

— Халача балхашта механизаци яр бахьан долаш ха иштта лоацъе йиш хиннай тха, — йоах Шаталова.

Компрессорни турбаш вIашагIйохкаш а вIашагIйоахаш а беш хинна хала болх автоматически дIоагIашца бу.

ССКП XXII-ча съезда сийна вахте латтача эксплуатационникаша ремонт яра ха лоацъю, къахьегама овсарле лакхъю. Масала, № 349 йолча скважине оттаеш йола насоси 10 метр хула гIомара пробкеи хувца езаш яр. Скважина чура штангаши компрессорни турбаши хьалъяха езаш яр.

Цу балха вахте эттар Н. Дмитриенко, С. Косякова, И. Воронина бригадаш. Оттаяьча ханал ши сахьат хьалха ремонт йистеяьккхар цар.

Ремонт еш йоаккха ха лоацъярал совгIа ремонт ца еш скважина оборудованега йиллача ханал дукхагIа болх а байт цар, мехкдаьтта дукхагIа доаккхаргдолаш гIулакхаш ду. КIезига мехкдаьтта доагIача №№ 273, 316, 277 йолча а кхыча а скважинаш химически реагент сульфан юкъейоалаяр бахьан долаш дийнахьбус цаI — цаI ах тонн дукхагIа мехкдаьтта дала йолаелар.

Ремонт ю ха лоацъяро, оборудованега ремонт ца еш йиллача ханал дукхагIа болх байтаро, цу тайпарча кхыча гIулакхаша а дуккха руэкъа кходе йиш хулийт. Масала, бригадана хIара бетта хувца 12 вставнойи трубнии насос лу. Уж лакхехьа дийца гIулакхаш дар бахьан долаш царех 8 мара дIайодац.

ТIа-тIа доккхагIа къахьегама толамаш а доахаш, парте XXII-ча съезда сийленца накъа болх НПУ болхлой.

И. ПЕТРУХИН.

Планал совгIа эшелон мехкдаьтта!

ССКП XXII-гIча съезда боаггIача тайпара накъа бахар духьа социалистически яхь а лаьца, семилетка кхоалагIча шера дика къахьегаш ба МагIалбикера промысловикаш. Мела кIалхарча тIоанашкара дуккха мехкдаьттеи гази луш йола дуккха скважинаш яьха хиларах кхоачамбаь а ца Iеш, мехкдаьттахоша шоай беррига низ тIабахийтаб къаьнарча насосни скважинашкара доаха мехкдаьтта совдаккхара деша. Геологашта гучадаьннад цар чу хIанз дукха мехкдаьтта доаллаш хилар. Укхаза накъайоал хьалха латта техникеи технологии. Йоккхийча насосашцеи компрессорашцеи тIоанашка хийи гази чу а хийце, мехкдаьтта скважина забояшкахьа доладолийт промысловикаша. Апрель бутт болалуча ханна тIоанашка 260 эзар тонн хийи 20 эзар тонн гаргга гази чухецарах 32 эзар тонн «Iаьржа дошув» дукхагIа даккха вIаштIехьдаьлар МагIалбикерча мехкдаьттахой. ДарегIча мехкдаьтта итташ эшелонаш кхаьчар Даьхенга.

Скважинашта къоргаш йоахача хана кумулятивни перфораторaш оалаш йолча кердача аппаратащца из болх барах планал совгIа итташ тоннаш мехкдаьтта даьккхад. Промысловикий доккха моастагIа да тIоах чакха даьле, скважина чу а дайя, мехкдаьттанна никъ дIалувцаш дола хий. Хий дIакъовлар духьа химически веществаш а теха цементах баь маркхал чухец мехкдаьттахоша скважина чу. Скважинашта сихагIа ремонт яра промысловикашта доккха новкъостал ду турбаш хьахьувзаеши тIахьувзаеши йолча механизмаша—автоматаша. Лаьттан кIалха скважинашта ремонт еш йолча бригадашка я «КТП-550» яха 5 автомати электричествaца болх беш йола «АПР-2» яха механизмаши.

ШоллагIча промысле дика болх беш я трапера мехкдаьтта нийсача боарамах лоаттадеш йола автоматически регулятор. Газ хьаухача харша чу мехкдаьтта дахийтац цо. Нагахьа санна ца ховш а мехкдаьттеи гази

Укх деношка насосни скважинашкара мехкдаьтта дукхагIа даккхар духьа чIоагIа къахьегаш ба МагIалбикера мехкдаьтта доаха болхлой.

Йоккхий диаметраш йола насосаш оттаяр, балансир-качалкага сихагIа болх байтар, насос кIоаргъяр бахьан долаш №№ 602-7, 764-7, 119-5, 123-3 йолча а кхыча а скважинаша 60 тонн совгIа мехкдаьтта доаккхаргда.

№№ 706-7, 158-9, 150-9 йолча скважинашка тIоанаш хица дохадарах 50 тонн совгIа дукхагIа доаккхаргда мехкдаьтта.

— ХьатIаккхоачаш латт доккха цIей — 1-гIа Май, — йоах МагIалбикерча мехкдаьттахоша, — цудухьа болх дикагIа барца цунна накъа даха безам ба тха.

Р. ТУРЛОВ, инженер.

Де лаьрхIар кхоачашдергда

1960 шера итогехи 1961 шера декхарехи дола дош дувцаш собрани хилар Шелковской района Ленина цIерахча колхозе.

Доклад йистеяьнначул тIехьагIа балха юкъера цIенхаштара кхоачамбоацараш гучадоахаш къамаьлаш дир коммунисташа.

— Колхоза партийни бюроси правленеи кIезига терко яьй культураш дIаюв лаьтта дукхагIа хилийтара, хий дехкача лаьтта хий диллара, кхашка удобренеш яхкара,— аьлар коммуниста нов. Ситалова. — ХIаьта минеральни удобрени кхашка дIа а ца хьош латташ я.

Продукцега дIабода мах лохбара гIулакх Малыхинеи Волковеи мела леладаь хилар дийцар коммуниста Шаповалова. Пайда ца боалача балхашка дукха средстваш дIаахийтар бахьан долаш къахьегама овсарле лоха латт.

Техникеи инвентари лораяра мела тIахьожам лоаттабу, ханал хьалха дукха машинаши механизмаши йох, яхаш дувцар коммунисташа. Халача балхашта кIезига ю механизаци, къаьстта хьайбай боахаме а еш.

Шоаш беча балха тIарча кхоачамбоацарех а дийцар коммунисташа.

Из дош дийцачул тIехьагIа, хинна гIалаташи кхоачамбоацараши дIадахарах йола решени йир партийни бюрос.

Кхашка моттигера удобрени юллилгеи культураш дIае лаьтта кийчделгеи вIаштIехьдаккхар тIадиллар агронома—коммуниста Демичевна. Цо хьалхле а лелаеш, 1500 тонн кхо диллар, хIанз ялат дIаде лаьтта кийчдеш балхаш ду.

Хьайбай боахам дикагIа тоабе тIадиллар ОТФ заведующена ССКП члена Кособрюховна. Цо ца тоъаш хинна нийш, щиташ Iалашйир, комбинированни доакъари кIалхьарцари тIадахьилга вIаштIехьдаьккхар.

ХIанз дика чакхдоалаш латт жа дахкара гIулакх. ХIара бехкача бIаь жийво 134—144 Iаьхар баьб боккхагIа бола жа Iуй Ямов, Атюгеев, Есимбулатов болча жева. Иштта Iоахарий даьд кхыча Iулашка а.

Коммунисташа яь решени кхоачашъю колхоза правлене а. Цу решене сихдир электродоильни агрегатаца доахан деттилга. ДIадахача шера январьи февральи бетташка яьккхачул укх шера цу хана чухь, хIара Iаттагара лоархIаш, 140 килограмм дукхагIа шура яьккхар. Пайда хьа ца боалаш ю расходаш дIаяха а йоаккхача продукцега, къаьстта шурийга дIадодар лохде а чIоагIа болх ба беш колхозе.

Колхоза партийни бюрос яь решени кхоачашъяра хадданза тIахьожам лоаттабу коммунисташа.

Жа Iуй бригадашка массово-политически болх мела латташ моттиг яр. Из болх тоабе хьожавир коммунист. Агитатораш болча коммунисташа нн. Бондаренкос, Саидова, Ситалова, кхычар а жа Iушта юкъе беш бола агитационни болх тоабир, гойтара агитаци вIаштIехьаяьккхар, керда газеташи журналаши Iуй бригадашка лоаттаделга Iалашдир, царна юкъера социалистически яхь лакхйир.

Организационно-партийнии партийно-политическии болх тоабарах бола коммунистий бехктокхам лакхбир, къахьегама дисциплина дикагIа хилар, колхозникаш кхы а чIоагIагIа къахьега баьлар.

ХIанз Ленина цIерах йола колхоз шура яккхара, яхкача котамгара лаьрхIа фуаш гулдара, пачхьалкхенга дулх дохкара хьакъехьа районе хьалхара моттиг лоацарех я. Соахкарчул дикагIа чакхдаьккхар цо хьайбашка Iа даккхийтар, дикагIа ду кхашка кхо диллара а бIаьстанга кийчо яра а балхаш.

С. СУЛИН.

Политпросвещене кабинетий заведующей семинар

ССКП Нохч-ГIалгIай обкомеи Грозненски горкомеи политически просвещене ЦIено семинар йир парте райкомий политически просвещене кабинетий заведующещца. Семинаре дакъа лоацараша ладийгIар ССКП обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместитела новкъоста Александрова республикерча партийни просвещене дешара шу чакхдаккхарах йолча порядка хьакъехьа яьча докладага.

Теоретически экономически конференцей а семинарий а вIаши юкъе еча беседай хьисапе массанахьа а итогови занятеш елга могадаьд. Керттера терко тIаяхийта еза 1960 шера ноябрь бетта Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане материалаштеи ССКП ЦК январски Пленума материалаштеи.

Политпросвещене кабинетий заведующеша ладийгIар Ленински района юххьанцарча экономически школашка деша багIарий итогови конференцеш чакхъяхара опытага.

Партийни пропаганда методика цхьадола дешаш дийцар семинаре. Шоай балхех къамаьлаш дир Октябрьски, Сталински, Каргалински, Шелковской районашкарча дикагIа болча пропагандисташа.

Кабинетий заведующеша ладийгIар «Районашка бокъонца йола партийни пропаганда центраш хила еза политически просвещене кабинетех» яхача темага.

Семинаре дакъа лоацаш хиннараштa делар ССКП историе (кхозлагIа арахийцача) хьакъехьа гойтара пособеш тIайола альбом, лектораатеиста новкъостала йола материал, кхыйола материалаш.

С. ВАРЛАМОВ.
ССКП Нохч-ГIалгIай обкомеи Грозненски горкомеи политпросвещене ЦIен заведующи.

Хьинаре къахьег укх деношка Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллективо.

Къаьстта дика къахьег завода мехкдаьтта продукци арахецача № 6 йолча цеха оператора гIонча Гучигов Салиха. Цо цу заводе болх бу ер диълагIа шу да. Шийна тIабилла болх беш, дисциплина дика йолаш ва из. Шерагара шу массаза доал производственни говзал лакхъеш хьавоагIа Салиха. ХIанз ши професси йолаш ва из. Цхьа бутт дIабодац производственни нормаш 105—108 процент Гучигова кхоачаш ца еш.

Дика болх барал совгIа общественни вахаре а дакъа лоац Гучигова. Шийна тIабилла болх дика кхоачашбарах, юкъарча вахаре дакъа лацарах, дисциплина дика хиларах городской Совете депутаталла хержав из.

Сурта тIа: С. Гучигов болх беш воалл.

И. ПЛИЕВА тексти сурти.

Лаккхача идейнии организационнии боараме чакхъяха итогови занятеш

ХIанзарча хьалашка лелаеча партийни пропаганда декхарий хьакъехьа ССКП ЦК баьча соцам тIа белгалду, коммунистически мировоззрени йовзилга, марксизма-ленинизма лардаш Iомаелга, парте политика кIоаргга кхетаелга хIара советски сага вахара хиланза дардоаца гIулакх хилар. Цудухьа доккхий а бехктокхаме а декхараш латт партийни комитеташтеи юххьанцарча партийни организацештеи хьалхашка кадрай, коммунистий, парте боацарий политически дешара кулгалдара даькъе.

Белгалде доагIа, вай партийни пропаганда хIара къахьегамхочунга дIакхачийтар духьа вай республикерча партийни организацеша марксистко-ленински дешара идейни боарам лакхбара, вахарцара, коммунизм хьалъяра практикацара цун бувзам чIоагIбара, цун лоархIам лакхбара тIаберзабаь дикка болх баь хилар.

ХIаьта а, цхьайолча партийни комитеташеи юххьанцарча партийни организацешеи цIенхаштта гIалаташ дувлийт политически дешар вIаштIехьдоаккхача а цунна кулгалдеча а. МагIалбика партийни организаце вIашагIделлача кадрай экономически дешара хьакъехьарча дешага укх деношка ла а дийгIа, укх дешара шера ССКП МагIалбика горкомо дувлийта цIенхаштара гIалаташ гучадаьхар парте обкома бюрос. МагIалбике нийсденнача цIенхашттарча кхоачамбоацарех цаI да, парте МагIалбика горкомо, март бетта юрташкарча политически дешара планаш кхоачаш а ца еш, темаш юкъагIа а яьха, семинарашкара, кружокашкара, школашкара итогови занятеш сихъяь чакхйоахаргйолаш кийч а яь йистеяха алар. Цу деша хьакъехьа парте МагIалбика горкома хьехам белар ССКП обкома бюрос.

Кадрай, коммунистий, парте боацарий актива политически дешара итогаш елга партийни просвещене балха тIа лоархIаме гIулакх да. Семинарашка, кружокашка, школашка дешаш болча нахаца еш йола теоретически конференцеши итогови занятеши чакхъяларга хьежжа хургба дукхагIча хьале, чакхдаьннача дешара шерара дерригача политически дешара боарами хьатIадоагIача дешара шера партийни дешар вIаштIехьдаккхари.

Ховш да, партийни просвещене системера дешара шу городашка 1-гIча июне чакхдоалаш хилар, хIаьта юрташка, юртбоахама балхаш сихдаларца дувзаденна, из чакхдоала ха 1-гIча Мая кхачалца оттаяь хилар.

Цу ханага кхачалехьа йистеяла езаш я марксистско-ленински дешара итогаш, чакхъяла езаш я теоретически конференцеши итогови занятеши. Семинарашка, кружокашка, школашка итогови занятеш йолаялалехьа Iомаяь яла еза еррига программни материал а дешара плана артIанна йола тема а.

Могаду кружокашкеи школашкеи 1—2 итогови занятии елгеи семинараштa теоретически конференцеш елгеи.

Беррига низ оарцагIбаккха беза оттаяьча ханашка дешара шу дика чакхдаккхара а итогови занятеш дика кийчъяь, идейно-теоретически боарам лакха болаш чакхъяхара а.

Итогови занятешка къаьстта чIоагIа терко тIаяхийта еза парте XX-гIчеи XXI-гIчеи съездаша, Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане, ССКП ЦК Пленумаша, къаьстта а январски Пленумо хьалхашка оттаяьча керттерча теоретически программашта.

Боккха лоархIам болаш да занятешка деша ухараша теоретически дешаш, коммунизм бахьан долаш лоаттабеча къовсама хIанзарча этапе коммунистически парте лелаю политика мелла кIоарга кхетаяьй хар, моттигерча партийни организацешта хьалхашка латта декхараш мишта кхетадаьд а шоай балха участкашка цар уж практически мишта кхоачашду а хар. Шин сахьата еча цхьан занятe дувца оттаде могаду Iомаяь яьннача массехк тема чулоацам юкъебоагIаш дола диъ-пхи дош.

Политически экономи Iомаяра йолча семинарашкеи кружокашкеи шера Iомаяьча материалал совгIа, итогови занятешка шерра дувца могаду Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане документашка белгалдаь теоретически дешаш.

Конкретни экономика Iомаеча семинарашка, кружокашка, юххьанцарча экономически школашка Iомаяь яьннача материала боараме е еза теоретически конференцеши собеседованеши, къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIабода мах лохбара, производствера торонаш кхы тIа а гучаяхара дешашта къаьстта чIоагIа терко тIа а йохийташ. Юрта боахама экономика дешаш Iомадеча семинарашка, кружокашка, школашка еча теоретически конференцешкеи собеседованешкеи масса оагIорахьара дувца деза ССКП ЦК январски Пленумо оттадаь дешаш.

ССКП истори, марксизма-ленинизма лардаш, марксистко-ленински философи Iомаеча семинарашкеи кружокашкеи итогови занятеш еча хана шера Iомадаь эггара лоархIамегIа дола дешаш а Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане дийца дешаш а хьалха даха деза.

Кхалнаха политграмота хьехача кружокашка еча итогови занятешка ювца еза ССКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъеча республика кхалнаха дакъа лацара хьакъехьара дош дийцача Нохч-ГIалгIайчен кхалнаьха III-гIча республикански съезда материалаш.

Парте горкомаштеи райкомаштеи могаду къахьегама овсарле лакхъяра, арахецаш йола продукци хьаяргa дIабода мах лохбара, производствера торонаш кхы тIа а гучаяхара дешаш дувцаргдолаш йола экономически конференцеш елга. Парте юрташкарча райкомаша укх темаех лаьца е мегаргья экономически конференцеш: лаьттаех нийса пайда эцари лаьтта леладара культура лакха хилари — юртбоахама продукци дукхагIа яккхара эггара лоархIамегIа бола кхоачам ба; юртбоахама техниках овсарле лакхагIа йолаш пайда эцар — юртбоахама продукташ яхарга дIабода мах лохбара эггара лоархIамегIа дола гIулакх да; хьайбашкара йоала продукташ дукхагIа яхари уж яхарга дIабода мах лохбари лоархIамегIар халкъа боахама декхар да; вай «маякаш» — доккхий хьувкъамаш дахарга а хьайбай продуктивность лакхъярга а бода никъ ба.

Итогови занятешта кийчлуча а уж чакхйоахача а бехктокхамерча хана массаза а масса оагIорахьара а пропагандистaшта новкъостал де деза партийни комитеташеи партийни просвещене кабинеташеи. Итогови занятеш яра йола планаши методикеи ювцаш семинараш е еза пропагандистaшца. Итогови занятешка партийни комитетий секретараши, членаши, парте горкомийи райкомийи викалаши хилар лоархIаме да. Цхьацца бахьанашта итогови занятешка бахка йиш йоацаш бисача, дешa багIача нахаца хIаранеца къаьст-къаьста беседаш е еза.

Итогови занятеш толаме чакхъяргья, нагахьа санна уж ханнахьа а дика а кийчйойя. Кружокашка деша багIараштa, семинарашка дакъа лоацараштa, марксизм-ленинизм хIаране къаьст-къаьста Iомаерашта хьалххагIе дIадовзийта деза пропагандисташа итогови занятешта хьалхашка латта декхараш, дешаш барашта хайта деза хIаранеца къаьст-къаьста а дуккха цхьана болаш а царца консультацеш мишта ергья.

Укх тайпарча гойтара пособех шерра пайда эцилга могаде деза пропагандисташтa: географически исторически карташ, схемаш, диаграммаш, республика, города, района боахами культуреи дегIаахара хьакъехьара, социалистически декхараш кхоачашдар духьа предприятей коллективаша лоаттабеча къовсама хьакъехьара даннеш.

Партийни просвещенерча дешара шера итогий хьакъехьара дош партийни комитетий бюрошка а юххьанцарча партийни организацешкарча коммунистий собранешка а дувца деза.

Дешара шу чакхдьнначул тIехьагIа городскойи районнии пропагандистий собранеш а яь, дешара шера итогаш ювца еза, пропагандистски балха опыт вIашагIтоха еза, белгалбаха беза дикагIа бола пропагандисташи лектораши.

Комсомольски политдешара итогови занятеш чакхъяхара комсомольски организацешта новкъостал де деза партийни комитеташа. Партийни просвещене системера дешара шу чакхдаларца дувзаденна парте горкомашеи райкомашеи еча семинарий балхаца дакъа лацийта деза комсомольски пропагандисташка, комсомольски политдешара итогови занятеш хулача хана цига хьежабе беза парте горкомий, райкомий, юххьанцарча партийни организацей викалаш. Комсомольски политпросвещене системера дешара шера итогаш партийни комитетий заседанешка е юххьанцарча парторганизацешкарча коммунистий собранешка ювца еза.

Дешара шу чакхдьнначул тIехьагIа кердача дешара шера хIара коммуниста дешар малагIча тайпара хургда къоастаде деза партийни организацеша пропагандистaшца цхьана. Цига чIоагIа теркал де деза дешаш барий безам дукхагIа сенца ба, марксистско-ленински теори малагIча накъаца аттагIа кхеталургья, тIехьа хьалха мишта хьеха еза а хьожаш. Къаьстта уйла тIаяхийта еза хьатIадоагIача дешара шера экономически дешар вIаштIехьдаккхара, парте боацарий актив цунна юкъеозара.

Партийни просвещене дешара шу чакхдаларца дувзаденна партийни комитеташа ахкан замалахь чIоагIъе еза лекционни пропаганда ССКП ЦК январски Пленума решенеш, промышленностереи юрта боахамереи дикагIа йола опыт йоаржаяра къаьстта уйла тIа а йохийташ, дукхагIа боаржабе беза лекторски группай а партийнии комсомольскии комитетий докладчикий группай а болх, политически Iилмаи кхетамаш доаржадеча Общества отделеней болх, марксистко-ленински теорех лаьца лекцеш ешилга вIаштIехьдаккха деза. Цу гIулакха 1961 шера май—сентябрь бетташка районашка ешаргйолча лекцешта перспективни планаш оттае еза.

Цу дерригача хIамаша вайна новкъостал дергда республика партийни просвещене системера ер дешара шу дика чакхдаккха, кердача 1961—1962 дешара шера дика кийчдала.

П. ЧЕРНИКОВ,
ССКП обкома пропагандаи агитацеи отдела инструктор.

ХАННАХЬЕИ ДИКЕИ ДIАЕ ХЬАЖКIАШ

☆ ☆ ☆ ☆

Пайда эца беза ерригача торонех

Вай республикерча районашка шера дIадолададь кхашкара балхаш. БIаьстан ялаташ дIадуьш ба Урус-Мартановски районерча «Горец» яхачу совхоза къахьегамхой.

Шадахача шера 700 гектар мара ца хинна хьажкIаш 2500 гектара тIа дIае лаьрхIад укх шера. Ховш да, из культура махулла дикагIа пайда эцара мел йоахко ю вай партеи правительстве. Шудухьа цига укх шера еррига хьажкIаш уж дикагIа хьувкъаргIолаш квадратно-гнездовой хьисапе дIаювргIолаш я. Цу гIулакха совхозо семинаре занятеш селькашкаш хийцабь. ДукхагIа йолча отделенешка сеялкаш а кийчъяй. ДIа лел из болх совхоза 4-ча отделене. Цу отделене къахьегамхоша укх шера тIайийцараш доккхий декхараш ба цига. Цар лерхI 545 гектарах хIаране тIара 70 центнер фуалъяьха хьажкIий яккха. Шоаш денна дош кхоачаддара чIоагIа къахьегаш ба отделене болхлой. ДIадахача шера хьажкIаш дIакхе хкеяь говза специалисташ ба цига. Царех ба Бараев Салаудин. Цо 32 гектарах хIаране тIара 86 центнер хьажкIий яьккхай. ХIаьта укх шера а доккхий декхараш тIайийцад цун звенос. Отделене кулгалхошта хов лерттIа гIулакх да дойя тIайийца декхараш кхоачаше вIаштIехьдаргдоацилга. Шудухьа цар ханнахьа планал совгIа кхашка удобренеш ехкай, хIаьта лаьтта дисковании культивации а яь, макха а баьккха кийчдаьд.

Цхьабакъда, вIалла хила йиш йоаца дукха кхоачамбоацараш да совхоза цхьайолча отделенешка. Царех я 2-гIа отделени.

Во вIаштIехьдаьккхад цига хьажкIаш а кхыйола культураш а дIаювргIола лаьтта кийчдара гIулакх. Цига я 170 гектар йола цхьа участок. Хий дилла тIоада а яь, ханнахьа макха ца, боаккхаш чIоагIа кулгалхой из шоай тайха гIулакх тоаде гIертарах хIама ца. ХIаьта цар дилла хий пайдана доацаш дийнад. Ала мегаргдолаш да цу отделене агронома нов. Кольцова бехка: из 170 гектар йола йоаккха участок ейнилга.

ХьажкIаш телача пайдах дола дукха къамалаш ду совхоза кулгалхошта. Бакъда, иштта лаьтта доа а деш уж фу хIадда эца гIерт хайча бакъахь дар-кха.

Цул совгIа бIарг ма кхоачча уллаш хоаош дIабийна аре я цу отделене. ГIаьнара хьажача хетаргда хохаш чIоагIа гIабахча санна. Бакъда юхе дIатIабахачоа цига хьу санна тIабаьнна буц мара цхьа хоза эирг дуррлад цига. Из хохий кха иштта уллаше а сагота бац отделене управляющии агрономи. Царга болх хIана бац оаш оалаш совхоза кулгалхой а бац.

Кхы дикагIа лелац уж балхаш совхоза 1-ча отделене а. Цига во кийчду хьажкIаш дIае еза лаьтта, хIаьта техника кийчъяра а лерттIа терко яц отделене кулгалхоша. ХIанз а квадратно-гнездовой хьисапе хьажкIаш дIае еза сеялкаш бокъонца кийчъяьяц. Кхашка дIаара бовла беза ди хьатIакхачча фу деш багIа-теш уж? Цу гIулакхага хьажац совхоза керттера инженер нов. Кабанов а.

Совхозе хьажкIаш дIае кийча хила езаш яр уж дIаювргIола еррига агрегаташ. Бакъда, вIаштIехьъяккха йиш йолча 20 агрегатах 12 мара кийча яц.

Ерригача совхозе во вIаштIехьдаьхад культстаний балхаш. Цига цхьан 5-ча отделене мара болх бац культстано.

Шахо а совхоза болх кхы тоаца бойя вIаштIехьдаргдац тIайийца декхараш кхоачашде.

Совхозеи районеи кулгалхой декхарийла ба ССКП ЦК январски Пленумо яь решенеш сийленца кхоачашъяра лоацдача хана юкъера кхоачамбоацараш дIа а даьха шоай болх дIабахьа. Из боккхача лоархIамера гIулакх селла ледара леладу кулгалхой бехктокхаме оза а беза.

«Сердало» газета рейдови бригада:

Г. ЛЯХ — «Знамя труда» яхача районни газета сотрудник. С. ИЛЬЯСОВ, — совхоза болхло. М. ТУНТАЕВ — тракторист. З. ГЕЛИСХАНОВ — «Сердало» газета корр.

ХЬАЖКIАШ ХЬУВКЪАРГЬЯ

1961-ча шера октябрь бетта 17-ча дийнахьа вай парте XXII съезд хургья, аьнна, хиннача хоамо хIара советски сага дог гIоздаьккхар, балха хьинар совдаьккхар. Дика кхаъ хезача хана массаза а къахьегам тIа керда толамаш дахарца жоп луш Iаьдал да советски наьха. Цу доккхача денна сийленца накъа бахара шерра социалистически яхь а йоаржаяь хьинаре къахьегаш ба Наурски района совхозашкара болхлойи колхозникаши.

Семилетка кхоалагIча шера доккхий социалистически декхараш тIайийцад «Советская Россия» яхача колхозерча колхозникаша. Силоса лаьрхIа 800 гектари ялата лаьрхIа 350 гектари хьажкIаш дIаювргIолаш я колхоз. Республике эггара хьалхарчарца йолаеннай колхоза механизированни звенош силоса лаьрхIа хьажкIаш дIае. ХIанзале а 390 гектар хьажкIаш дIайийнай колхозо.

Ялх агрегат я хIанз колхозе хьажкIаш дIаювш. Сеялкаш дика Iомаяй царца балхаш деча къахьегамхоша. Агротехнически паспорти сеялкаш Iомаеш йолча курсашка дийша хилара тешал деш удостоверенеши да хIара звенога.

ХьажкIаш дика хьувкъийтара колхозе къовсам лоаттабелга хьахьокх нов. Слиденко Григорий керте латтача звенос беча балхо. Планах хIара денна 15 гектара тIа хьажкIаш дIае езача Слиденко звенос 25—26 гектара тIа дIаюв хьажкIаш. Квадраташ нийса йолаш, хIара кIоага чу 2—3 фийг божийташ, 8—10 сантиметр кIоаргал долаш, агрономе деррига хьехамаш кхоачащдеш дIаюв звенос хьажкIаш. Сеялкаш кха йоалаеча хана зехьа ха йовргIоацача тайпара квадраташ еш дола аьшкаьргаш дIаьх а далийта шийгара сеялкаш тоаяьй Слиденко.

Ши саг мара воацаш йола Сигитов Павела звено а силоса лаьрхIа хьажкIаш дIаювш йоалл. ХIанзале а дIайийнай 100 гектар. Кхай тIа квадраташ еча хана звенона гIо деш хилар колхоза агроном. Балха нормаш хIара денна 145—150 процент кхоачашъю нов. Сигитова. Силоса лаьрхIа хьажкIаш дIайийна йисте а яьнна, фуна лаьрхIа хьажкIаш дIае йолаеннай хIанз Сигитова звено. Фуна лаьрхIа 120 гектара тIа гибридни хьажкIаш дIаюргья.

ХьажкIаш дIаелехьа культиваци аяь, тIаккха тIагIолла хIама токхаяь оахам шаьр а даь, цул тIехьагIа дIаюв хьажкIаш. Уж дIайийначул тIехьагIа цIаькха а хIама токхайийя юха а лаьтта шаьрду.

Ялата лаьрхIа хьажкIаши шекара свеклаи дIаювргIолча лаьтташта хий тохаш ба хIанз колхозникаш. ХIара денна бIаь-бIаь гектар дIа а ювш ялх агрегат йоалл колхозе хьажкIаш дIаювш. Эггара дикагIа ха эттача хана дIаюв колхозо хьажкIаш.

Нийсача квадратех геттара дика хьалтIаьяннай ший ханнахьа дIайийна колхоза гидуарташ. Гидуарташ дIаелехьа лаьтта дика кийчдаь хиларах уж кхаш оасарах цIена да.

Укх деношка еррига юрта боахама культураш дIайийна йистеяргья колхоз.

Белгалдаккха деза, хьажкIаш хьувкъаргIола балхаш колхозе керттерча даькъе дика леладой а, цхьаццадола кхоачамбоацараш а цига хилар. Царех цхьа кхоачамбоацар да хьажкIаш дIаювча лаьтта тоъал удобренеш ехка ца хилар. Хьайбаш кхоабача базашка из шортта доллашехь а, кхоачам хиллал кхо диллалац кхашка.

ХIанз, дукхагIа бола къахьегамхой кхашка болча хана, цига царна деша газеташ, журналаш хилац, радиога ладувгIа торо яц, къахьегамхоша баь болх хьахьокхаш доска дац. Цу хIамаша къахьегама овсарле лохъю. Балха нормаш хадданза тIехкхоачаш а еш, Iурра денз сарралца къахьегаш боахкача механизаторий дукхагIа йоакхо е еза колхоза партийни организаце секретара нов. Охременко. Лакхехьа дийца кхоачамбоацараш сихха дIа а даьха, балхах мукъаболча хана къахьегамхоша культурно салоIилга вIаштIехьдаккха деза.

ХьажкIащ кхеяра даькъе доккхий декхараш тIайийцад укх шера колхозо: хIара гектара тIара силоса лаьрхIа 200 центнер моша гIади, дерригача лаьттах хIара гектара тIара 30 центнер фуалъяьхача хажкIийи, хий деттача лаьттах хIара гектара тIара 50 центнер фуалъяьхача хьажкIийи яккха. Из доккха декхар сийленца кхоачашдергда колхоза къахьегамхоша.

М. ПИЛИПЕНКО,
заготовкай управлене агроном.
Б. БУЗУРТАНОВ,
тха собкор.

Хьалха латт Стойчева бригада

Семилетка кхоалагIча шера доккхий декхараш тIайийцад Гудермесски района совхозий механизатораша. Цар лаьрхIад хIара гектара тIара 35 центнер фуалъяьха хьажкIаши 270 центнер моша доакъари даккха.

Укх шера кердача культура—шекара свеклас дIалоацаргда цхьа эзари ах эзари гектар лаьтта. Свекла лелаераша дош деннад хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 220 центнер свекла яккха.

Уж декхараш сийленца кхоачашдара дика дIадоладаьд бIаьстан балхаш Гудермесски района совхозаша.

БIаьстан балхаш доладеннача хана денз къаьстта белгалъяьннай «Гудермесский» совхоз. Соахка 40 гектар гаргга мара дIаензар цига шекара свекла, бакъда укх шера из дIайийнай 650 гектара тIа.

Шекара свекла дIаювлга толамца чакхдаьккхад совхоза цхьоалагIча отделене коммуниста нов. Стойчева кулгалдеча тракторно-полеводчески бригада. Еррига свекла дIайийнай Iалаьмате дика кийчдаьча, хий дилла тоадаьча лаьтта. ХIанзале уж хоза хьатIаяла йолаеннай. Къаьстта гуш да бригада механизатораша хIара гектара тIара 260—300 центнер шекара свекла чуэцаргья, аьнна денна дош сийленца кхоачашдергдолга.

Укх тIеххьарча деношка хьажкIаш дIае йолаеннай нов. Стойчева бригада. Белгалдаккха дезаш да цу гIулакха а дикача кийчонца механизатораш накъа баьхкалга. ХIанзале цар 110 гектара тIа хьажкIаш дIайийнай. Кхай тIа болх беш я ворхI агрегат. Къаьстта дика къахьег трактористаша Альтемиров Хасе, Радуев Хумаида.

Нов. Стойчева кулгалдеча тракторно-полеводчески бригада механизатораш шоай низ кхо ца беш болх беш ба лоаццача хана 850 гектара тIа хьажкIаш дIайийна яхара.

450 гектара тIа шекара свекла дIайийна яьннай «Дружба» совхоз. ХIанзале совхозе дIайийнай 140—150 гектара тIа хьажкаIш. Уж балхаш дика ду шоллагIча отделене нов. Бикусова кулгалдеча тракторни бригадо. Механизатораша дIайийнай 50 гектар совгIа хьажкIаш.

Дерригача советски халкъа санна боккха кхаъ хиннаб Гудермесски района механизаторашта, болхлошта дунен тIа эггара хьалха советски саг космосе вахара хетаяь материалаш ешаш.

— Вай Iилмахоша йоккха котало яьккхай,— йоах цар. — Оаха а тхоай низи хьинари кходергдац бIаьстан деррига балхаш лоаццача хана чакхдахара.

М. ХАМХОЕВ,
(тха корр).

БIаьстан балхаш дика лел Наьсарен района Альти-Юртарча отделене. БIаьсти дIаюв культураш — кени горохи дIае болабеннаб цига. ХIанзале дIайийна баьннаб отделене 70 гектара тIа горохи 100 гектара тIа кени.

Сихха гидуарташ дIае болабеннаб механизатораш.

ХьажкIаш дIаювргIола лаьтта дика кийчду Мальсагов Iусман звеньевой волча механизированни звено членаша. Виъ саг ва цун звеноца болх беш. Ала дезаш да хьинаре къахьегаш уж берригаш а хилар. Шоай низаца кхашка минеральнии органически удобренеш ехкай цар, иштта кхыдола балхаш даьд. 300 гектара тIа ялат хьалкхедергда звено членаша.

СУРТА ТIА: звеньевой Мальсагов Iусмани сеяльщик Мальсагов Ахьмади.

И. ПЛИЕВА тексти сурти.

ЦIи хеза звеньевая

Дика къахьийгад дIадахача шера Ачхой-Мартановски района цхьоалагIча отделенерча Цинаева Аликана звенос. 24 гектарах хIаране тIара 49,2 центнер хьажкIаш яьхар звено членаша. Иштта доккхий толамаш дахарах «Нохч-ГIалгIай АССР дикагIа йола хьажкIаш лелаерхо» яха цIи еннай цунна.

Кхы а доккхагIа толамаш даха лерхI Цинаевас семилетка кхоалагIча шера. Дукха ха йоаццаш района юртбоахаме хьалхле лелаерий совещани йолаш цо аьлар: «Тхоай звено члений цIерах дош лу аз 26 гектарах хIаране тIара 51 центнер хьажкIаш яха».

Хьинаре къахьегаш ба звено членаш. БIаьстан дIайха денош хьаотташе а 12 саг чувоагIаш йола звено сихха кхашка балхаш де араьлар. Механизаторий новкъосталца хIара гектара тIа цаI ах центнер минеральни удобрени йиллар. ДикагIа йолча агротехнически хана шозза макха баьккхаб.

Иштта дика къахьегаш хиларах Ачхой-Мартановски юрта Совета депутат хержай Цинаева.

И. ГУЗЕЕВ.

Iаьсий дика леладу Оздоева Сахирата

Первомайски района Ленина цIерахча колхозе Оздоева Сахират Iаьсашка хьожаш йола ер дийлагIа шу да. Ший болх дукха безаш, колхоза Iаьсашта гIулакх дика деш, даиман царна юкъе хул Оздоева. Планах 45 Iаьсага хьажа езача метте, Оздоева Сахирата 75 Iаьса Iунал ду.

Дийнахь-бус хIара Iаьса 800—900 трамм дулх тIа а кхетийташ, цхьаь-цаI Iаса ца долийташ хьадоаладу Сахирата ше Iунал деш дола Iаьсий. Уж кхабара гIулакх цо нийса леладар бахьан долаш да, керттерча даькъа, Оздоевас иштта дика толамаш дахар.

Хьалхарча итт дийнахьа хIара денна 4 литр цIена шуреи ма юъайоли лу, шоллагIча итт дийнахьа хIара денна 4,5 литр цIена шуреи 100 грамм концентраташи лу, кхоалатIча итт дийнахьа — 3,5 литр цIена шуреи, 1,5 литр чакхъяьккха шуреи, 300 граммага кхоачаш концентраташи, дIахорча итт дийнахьа хIара денна 3 литр цIена шура, 3 литр чакхъяьккха шура, 300 грамм концентраташ, 400 грамм йол лу.

Iаьсий латта моттиг массаза а цIена хулийт, дийнахьа шозза кIалхьарцар ду, хан-ханнахьа фега арадоах Iаьсий. Кхыча Iаьсий леладераша хьокхам эца мегаргболаш дика лелабу ший болх Оздоева Сахирата.

М. МАМИЛОВ,
колхоза зоотехник.

Оаха яздаьчох хиннар

«КIезига йоакх шура»

Иштта корта а болаш «Сердало» газета тIа кепа техача корреспонденце тIа дувцар Веденски районерча Ленина колхозерча доахан ферма балхацара кхоачамбоацараш.

Цу корреспонденцех укх тайпара хоам бу ССКП райкома секретара нов. Полушкина: «Юххьанцарча партийни организаце ший собране дийцад доахана ферма болх тоабара гIулакх, де дезараш белгал а доахаш. Доакъарийна баьцаш дIае лаьтта а хьахоададаьд фермана гаьна доаццаш...»

ДИКАГIБАРИЙ ГОВЗАЛ ХЬАIОМАЮ

Юрта боахама деррига доакъош сихха дегIадоаладара йола йоккхий торонаш пучаяьхар ССКП ЦК январь бетта хиннача Пленумои цул тIехьагIа, Н. С. Хрущева дакъа а лоацаш, къаьст-къаьстача зонашка гIолла чакхъяьннача юрта боахама хьалха латтарий совещанеи.

Ялатийна а силоса а лаьрхIа 4000 гектар хьажкIаш дIае лерхI укх бIаьсти Надтеречни районерча совхозашка. ХьажкIаш дIае лерхIаш дола лаьтта, лоадама хIама ца эшшаш деррига а, зяьб аьха да. Шозза дискаш а токхадаь, оахам докъа ца далийтара де деза балхаш даьд. ХьажкIаш дIае йолалу ха хьатIакхаьчача цIаькха культиваци е мара езац. Оахам тIа хьатIахьайна оасар доха а дергдолаш, хьажкIаш дIаелехьа 1—2 ди хьалхагIа йича дика могаю из культиваци. 10 сантиметр кIоарга 10 градусага дIакхоачаш лаьтта дIоахделча хьажкIаш дIае йолалургья районера совхозаш. Агротехнико могаеш йолча цу ханна дIайийна хьажкIаш хьатIа дика а йоал, сихха дегIа а йоагIа.

Къаьстта дика кийчъеннай хьажкIаш дIаера «Надтеречный» яхача совхоза 1-чеи 4-чеи отделеней звенош. Ше хьажкIаш дIае езача 184 гектара тIа 1000 тонн удобренеш ехкай Музыкаев Увайса кулгалдеш йолча механизированни звенос. ХьажкIаш дIаелехьа де деза деррига балхаш даь яьннай звено. Еррига хьажкIаш квадратно-гнездовой хьисапе дIаювргья.

ХьажкIаща де дезача балхий говзал агротехнически курсашка Iома а яь, хьажкIаш дIаерга дика кийчъеннай Закаев Сайт-Iаьласи Сагалов Махьмадеи кулгалдеш йола звенош.

«Надтеречныйи» «Гвардейскийи» яхача совхозашка звеношка дIакхоачаяьй эшаш йола техника, агротехнически паспортех звеношка дIаденнад цар хьажкIаш дIаювргйола лаьтташ.

Цхьабакъда, вай белгалъяьхача дикача оагIонел совнагIа, кастта дIадаханза даргдоаца кхоачамбоацараш а да хIанз совхозашка. ХIанз а шоаш дIаювргйолча хьажкIий фу малагIа да хац звеношта. Балхах мукъабаьлча къахьегамхой чубаха безача кхашкарча цIеной гIулакх вIаштIехьдац «Надтеречный» яхача совхозе: пенаш херцаш латт, тIера ладар чуух.

Совхоза директор Н. Витошини партбюро секретарь Булдыгини декхарийла ба Iалаьмате сиха цу гIулакха йоакхо е а къахьегамхошта культурни салоIилга вIаштIехьдаккха а.

Ерригача районе хIара гектара тIара фуалъяьхача хьажкIий 25 центнери мошача доакъара 250 центнери, хIаьта хиш дехкача лаьтташ тIара фуалъяьхача хьажкIий 50 центнери мошача доакъара 350 центнери яккха дош деннад районерча къахьегамхоша. ЛерттIеи дикеи къахьега деза вай лаьтташ тIара ужжал хьажкIаш а яьха, тIайийца декхар сийленца кхоачашдара.

И. ГОРБАЧЕВ.

Звенош дика кийчъеннай

МагIалбика районерча «Ингушский» яхача совхоза массайолча отделенешкара звенош кийча я хьажкIаш дIае.

ХьажкIаш дIаеле хьалха деш дола балхаш даь баьннаб механизатораш.

Къаьстта дика кийчъеннай Бокова Маржан, Балоева Айшет керте латта звенош. Цу звеноша шоаш гIулакх деча участкашка хIара гектара тIа 15 тонн моттигера удобренеш ехкай, цул совгIа хьажкIаш дIаювча хана еш йола культиваци а яьй, иштта кхыдола лоархIаме балхаш даьд.

Цхьабакъда, хьажкIаш дIае звенош кийча яле а совхозе дукхха кхоачамбоацараш да цу балха юкъе. ХIанз а дац совхозе кхоачам хиллал «ВИР-42» яха фу.

ХьажкIащ дIае ха тIакхаьчай. Совхозе доацаш дола хьажкIий фу сихха Iалаш а даь ханнахьа дIае йолае еза хьажкIащ.

Б. БАШИРОВ.

Кердача толамашка

Нохч-ГIалгIайчен промышленноста, транспорта, бувзама болхлоша чIоагIа гIадбаха тIайийцар вай парте XXII-гIа съезд гулъяра хьакъехьа а юртбоахам дIахо дегIабоалабара хьакъехьа а ССКП ЦК январски Пленумо яь решенеш.

Нохч-ГIалгIай АССР промышленни предприятешка — мехкдаьтта промыслашка, заводашка, фабрикашка, транспорте, бувзама организацешка «Старогрознефта» мехкдаьттахошта тIеххьа шерра яхь йоаржаяьй ССКП XXII-гIча съезда дика накъа бахар духьа, дебаш латт коммунистически къахьегама ударникийи коллективайи мутIараш. Болхлоша, инженераша, техникаша, Iилмахоша, гIулакхерча наха хьинар совдаьккха къахьегар бахьан долаш семилетка кхоалагIча шера хьалхарча квартала план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Масса тайпа промышленни продукци арахецара план 105 процент кхоачашъяьй. Заданеш дикка тIехкхоачашъяьй промышленноста керттерча доакъошка — мехкдаьтта доахача, газови, мехкдаьтта чакхдоахача, химически, хьу чакхйоахача, гIишлой материалаш еча, кхачан. ДIадахача шера укх ханаца нийсйича планах 10 процент дукхагIа яккха лаьрхIа хинна промышленни продукци ерригача республике 13 процент дукхагIа яьккхай.

Промышленни продукце лоархIамегIа дола тайпаш 1961 шера хьалхарча квартале, дIадахача шера цу ханаца нийсдича, мел даьхад хьахьокх укх цифраша: мехкдаьтта — 138 процент, газ—151, фенол — 166, ацетон — 149, синтетически спирт — 120, мебель — 124, херхаца чакхъяьккха хьу — 141 процент. Керда техника балха юкъейоалаяр, производственни процессашта механизации автоматизации яр бахьан долаш 1960 шера хьалхарча кварталерчул 4,2 процент лакхъяьй къахьегама овсарле. Арахецаш йола продукци хьаярга дIабода мах планахчул лохбаьб.

Социалистически яхье доккхагIа толамаш даьхад мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста предприятей коллективаша. Масала, «Старогрознефта» мехкдаьттахоша валови продукци арахецара боарам соахка хьалхарча кварталерчул 33 процент лакхбаьб, хIаьта МагIалбика мехкдаьттахоша — 112 процент. Цу мехкдаьтта промыслови шин управлене къахьегама овсарле лакхъяьй, хьалхарчо 38 проценти шоллагIчо 105 проценти. Мехкдаьттеи гази даккхара йола квартальни план республике эггара хьалха кхоачашъяьй «Старогрознефта» цхьоалагIча промысла мехкдаьттахоша. Хьалха латтача цу коллективана юкъе хьалхара моттиг лелаю коммунист Хачатуров Рафаэл керте латтача Хаян-Кортовски участко.

«Малгобекнефта» эксплуатационникашта юкъе дикагIа толамаш даьхад съезда сийна тIайийца хинна декхараш ханал хьалха кхоачашдаьча, Социалистически Къахьегама Турпал нов. Колесников керте латтача бригадо.

Мехкдаьтта чакхдоахача болхлошта юкъе дика толамаш даьхад квартальни программа хьалха ечарца кхоачашъяьча а боккхача маьха йола дуккха реагент кхояьча а, нов. Пецхелаури начальник волча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 25-2 йолча установка коллективо. Укх шера цхьоалагIча квартале доккхий толамаш дахарах коммунистически къахьегама бригада яха сий дола цIи еннай цу завода № 25-1 йолча установка коллектива.

Продукци дукхагIа яккхар духьа тIагIертта къовсам лоаттабеш ба Грозненски химикаш. Завод хадданза шерлуш латт, мехкдаьтта чакхдоахача хана хьаювлача газех пайда а эцаш, продукце керда тайпаш арахеца яьннай из хIанз.

Укх шера хьалхара квартал дикача къахьегама толамаща чакхъяьккхар машиностроителаша, ейгача, моттигерча, кхачан промышленноста, автомобильнии машиннаькъеи транспорта коллективаша. Масала, 341 эзар тонн совгIа халкъа боахама мухь тIа а болаш йола 312 поезд дIайигай Грозненски локомотивни депорча машинисташа хьалхарча квартале. Доккхий толамаш даьхад къаьстта дукха мухь тIабола (7129 тонн) поезд йоалаьяча машиниста Дмитриев Гончара.

Хьалхарча квартале промышленносто дика болх баро хьахьокх производства технически боарам лакхбар, продукци дуккха а дукхагIа арахецар духьа хадданза къовсам лоаттабаь хилар. Масала, мехкдаьтта доахача промышленносте механизацеца еш я лаьттан кIалхарча оборудованена ю ремонт а скважинашта ю капитальни ремонт а, тIоанашкара мехкдаьтта дукхагIа хьалдаккхар духьа прогрессивни технологически процессаш производствана юкъекхувлаш балхаш даьд.

Бурув деттача моттигашка балхаш даьд скважина конструкцеш аттача йоахаш, зIамига диаметраш йолча осташца тохкам беш кIоарга скважинаш яха йолаяьй, турбаш тIахьувзаеш а хьахьувзаеш а долча механически дIоагIаща, пневморасхрепителаща, лифташца, кхесташ йолча кранашца Iалащъяьй уж моттигаш. Цу ерригача механизмаша а гIонна йолча оатхалаша а дикка аттача боакх буровикий болх, цун овсарле лакхъю. Хьаухача мехкдаьтта-химически продуктай дикал къоастаергйола прибораш оттаяра, резервуарни паркашта диспетчеризаци яра дукха балхаш даьд мехкдаьтта чакхдоахачеи химическии промышленноста предприятешка.

Технически прогресс яр духьа тIагIертта къовсам лоаттабаьб промышленноста дерригача кхыча доакъошка а. Цу даькъе дикка болх баьб машиностроительни предприятешка а. Масала, «Красный молот» яхача заводе ковкана меттел штамповка дукхагIа ю, цIенагIа ю лоалаеш хьаеш йола оатхалаш, машинаща кепа етта оатхалаш, автоматическии ахавтоматическии сварка.

Бедали кийча продукции тIакхухьаш дола кхачан промышленноста дукккхача предприятешкара балхаш механизаци яь да. Дукха керда хIамаш юкъедихьад промышленноста кхыча доакъошка, машиннаькъа транспорте.

Промышленность дегIайоалаеча а технически прогресс сихъеча а доккха дакъа лоац Iилма-тохкамеи проектнии институташа. Лакхехьа лоацца йийцача укх шера хьалхарча квартале промышленносто баьча балха итогаша хьахьокх парте XXII-ча съезда дика накъа баха а семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе а аьнна тIайийца социалистически декхараш республика промышленноста болхлоша дика кхоачашдеш хилар.

Дукха я республике план кхоачаш ца еш йиса предприятеш а.

Укх шера хьалхарча квартала йола валови продукци арахецара план кхоачаш а ца еш, 800 эзар сома маьха продукци ара ца хецаш йитай 23 предприяте, ТIехьаюсачарех я Правобережни мехкдаьтта управлени, Новогрозненски теплоэлектроцентраль, аьшкбетонни хIамаш еш йола Шалински завод, транспортни машиностроене завод, Первомайски леспромхоз, кхыяраш.

Хьалхарча квартале къаьстта во болх баьб республикерча гIишлош еча организацеша. Деррига гIишлой-монтажни балхаш дара йола план 93 процент кхоачашъяьй цар, цу даькъе чуIе цIенош хьалдара йола план 72 проценти хьалдаь даьнарашка нах чуховшабара йола план 18 проценти мара кхоачашъяьяц.

Иштта гIулакх эттад керда техникеи технологии балха юкъейоалаяра, йолаш йолча оборудованена модернизаци яра, проивводствои къахьегами дикагIа вIаштIехьбаккхара план кхоачаш ца еча предприятей кулгалхоша е йоагIача тайпара терко ца яр бахьан долаш.

Доха йиш йоацача закона хьисапера паччахьалкхен план массайолча предприятеша кхоачашъелга дIадех партеи правительстваи. Цу гIулакха берригача кулгалхошта кIоаргга бовза беза предприятей болх, ханнахьа дIадаха деза кхоачамбоацараш, йолаш йола торонаш гучаяха а производствага уж дIаахийта а еза.

Къахьегама овсарле лакха йолаш болх бара эша хьалаш Iалашде, керда а дикагIа а мелдола гIулакхаш хьаллаца, производстве хьалха латтарийи новаторийи опыт Iомае, вIашагIтоха, йоаржае декхарийла ба партийни, профсоюзни, боахама организацей кулгалхой.

ТIайийца социалистически декхараш кхоачашдара кулгалхой бехктокхам лакхбе беза. Къахьегам порабара, къахьегамхой цIагIара хьалаш тоадара, царна эша культурни хьалаш Iалащдара хьакъехьа еча йоакхонца тарбеш бе беза дIахо социалистически яхь шеръяр духьа беш бола болх.

Къахьегамхой патриотически хьинар чIоагIа лакхдалар, цар политически сакхетам лакха хилар, хьинар а инициатива а тIехь-тIехьа дукхагIа лакхлуш хилар къаьгта гуш да керда производственни торонаш гучайоахаш, массайолча предприяте план тешшаме кхоачашъяр духьа лоаттабу къовсам чIоагIбеш йолча дерригача халкъо лелаеча социалистически яхье.

Партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама организацеш декхарийла я промышленность дIахо дегIайоалаяр духьа къахьегамхоша лаьцача социалистически яхьа керте отта, шерагIа йоаржае еза коммунистически къахьегама ударникаши коллективаши яха сий дола цIи яккхар духьа лаьца социалистически яхь, цу болама юкъеоза беза керд-керда болхлой, специалисташ, предприятеш, цехаш, участкаш, бригадаш.

Парте XXII-гIча съезда дика накъа аха кийчлуча хана республика боахама советски, общественни организацеша чIоагIбе беза Iилманеи техниканеи керда карагIдаьнна хIамаш производствана юкъедахьара болх, пайда дукхагIа эца беза долаш долча кхоачамех, керда техника балха юкъеяхьара план кхоачашъеча пучадаьнна кхоачамбоацараш дIадаха деза, хIанз а къахьегама овсарле лоха йолаш, кулгаща деш дола хала балхаш долча халагIча процессашта механизаци яра хьакъехьара керттера декхар кхоачашде а цу тайппара къахьегама овсарле хадданза лакхлургйола гIулакх вIаштIехьдаккха а деза.

Дишдалийта мегаргдац ворхI шера план дика кхоачашъяра дола керттера а лоархIамера а гIулакх — керда техника балха юкъейоалаярца къахьегама овсарле лакхъяр, предприятей пайда совбаккхар, продукци хьаярга дIабода мах лохбар духьа лоаттабу къовсам хилар.

Къахьегама овсарле лакхъяра дола кхоачамаш да хIара производственни участке, цудухьа уж хийцца гучадаха а сихагIа уж производствага дIадахийта а деза.

ГIишлош еча организацей коллективай декхар да, хьалхарча квартале баьча балха терко а яь, лоархIамегIа йола промышленни объекташ ханал хьалха болх бе йолаялийта аьнна тIайийца социалистически декхараш кхоачашделга вIаштIехьдоаккхаргдолаш шоай болх овланга ра денз эргабоаккхилга.

Октябрь бетта хургйолча парте съезда еча кийчоно къахьегамхой политически къахьегамеи хьинар айдаро новкъостал дергда паччахьалкхен планаши социалистически декхараши дикагIа кхоачашдара, промышленноста балха дикал а дукхал а лакхъяра.

Шеко яц, вай республикера къахьегамхой кердача къахьегама толамаща парте XXII-гIча съезда накъа гIоргхиларах а ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъяра шоай деррига низаш, кхетам, опыт цар дIалургхиларах а, вай мехка коммунизм хьалъеча дерригача халкъа юкъарча гIулакха юкъе цар шоашкара доагIаш дола дакъа лоацаргхиларах а.

С. СИНЕЛЬНИКОВ,
ССКП обкома промышленно-транспортни отдела заведующи.

Массе меттала йоах: ГАГАРИН

ГIОЗДАЬННА ДА ДУНЕ

ЛОНДОН, 12 апрель. (ТАСС). Лондоне Іуйрийна 10 сахьат таргга хьннача хана хьалха арадувла сайрийнара газеташ дохка арадаьхар. Цар хьалхарча оагІош тІа доккхийча алапашца яздаьча йоазошца лондонцашка хоам бир адамий историчухь эггара хьалха космосе советски саг вахийтара хьакъехьа.

«Эггара хьалха сага карагІдаьнна Іалальмате доккха хІама: космонавт орбите» — ишта да «Ивнинг стандард» яхача газета тІа кертте даь йоазув. Газета обозревателa Питер Ферле язду: «Тахан Іуйрийна деррига дуненна хезаб историчухь эггара хьалха бань сийлахь-боккха никъ».

Массаза а доккха хІама хезача шоаш еттача тайпара шоай киоскашта хьалхашка объявленеш хьалтехар Лондоне газеташ дохкачар, дийнахьа хиннача керттерча кердача хІаман хьакъехьа хоам беш: «Советски саг космосе».

Іалальмате дика хет сона саг эггара хьалха космосе вахара хьакъехьа керда хІама сайна хеза, аьлар Лондонерча университетски колледжа профессора астронома Аллена ТАСС-а корреспондентага. Со дог тийша ва, аьлар цо, саг космосе вахийтаро космически сигаленашка тохкамаш дара Іалальмате йоккхий торонаш гучайоахаш хиларах.

Эдинбургерча королевски обсерваторерча Іилмахочо-физико Бенет Макиннеса ТАСС-а корреспондентаца телефона чу гІолла ше къамаьл деш, дег тІара даькъала бийцар советски Іилмахойи инженераши. «Тхона Іалальмате доккха хІама хийтар цу гІулаках, — аьлар цо. — Космически тохкамаш дара даькъе советски Іилмахоша сихха прогресс дегІаккхувлаш хиларах из керда хІама хозаргдолга ховш дар тхо, цхьабакъда, из тхона хайнадар аьнна оаха кІезигагІа лоархІаш дац из керда хІама. Саг космосе вахаро Іилман приборашца саг Бетта тІа вохийтаргвола ди гаргга доаладу».

БУДАПЕШТ, 12 апрель. (ТАСС). Газеташ дохкача киоскашка ца хаддаш нах латт. Газеташ карара кара тел. ХІара керда хоам массаза хул керда арадувл газеташ. Гагарин маьрша лаьтта воссара хьакъехьара хоам хІанзе а кепа теха арабаьккхаб.

«Эшта хирлап» яхача газето кепа техад гІорбаьннача венгерски Іилмахошеи общественни деятелашеи даь къамаьлаш. «Таханара ди — Іилман чу боккха хувцам хинна ди да», — аьлар академика Ласло Эдьед «Космосе бода никъ сага хьабийлар Советски Союзо», — йоах физика Йожез Ювегеша. «Хургда аьнна хийттар хинна хьаэттад». — аьлар артиста Андор Айтаи.

Газеташа белгалду, из карагІдаьнна Іалальмате доккха Іилман гІулакх социализма котало хилар, эггара хьалха космосе ваха саг социализма мехка саг хилар.

ДЕЛИ, 12 апрель. (ТАСС). ГІозъяьнна я Инди. Инде хестабу советски саго космосе бихьа сийлахь-боккха никъ. Сигаленаш караерзаеча советски Іилмо йоахача коталонех нах тамаш ца еш сайцаб аьнна хеталора. Цхьабакъда, тахан ТАСС-о дерригача дунента дІакхайкабаьча хоамо цецъяьхар наьха уйлаш.

«Доккха дикахетар хиннад сона, — аьлар Инде Къаман физически лабораторе директор волча цІи хезача Іилмахочо К. С. Кришнана. — ХІанзалца дуненна хезачарех эггара доккхагІа дола керда хІама да из».

ТАСС-а корреспондентски пункте ца хаддаш телефонаш етт: бокъонца волча советски сагага—Юрий Алексеевич Гагаринга моаршал дІадалар дех индийцаша, хьалхара космонавт маьрша вахар, дІахо цун ка маьхала ювлар лов царна.

ВАРШАВА, 12 апрель. (ТАСС). Адамаш цецдоахаш бола, саг тІа а волаш «Восток» яха советски космически кема урагІдахийтарах бола хоам сега тІоа санна чехка чакхбаьлар ерригача Польше гІолла.

Польски Іилмай академе президента профессора Т. Котарбинске Польски кепа йоазон агентства корреспондентага аьлар: вай мехка а дерригача дунен а Іилман гІозараш, берригa нах а санна, цецдаьнна да Іалам карадерзадара историчухь эггара хьалха саго яьккхача цу йоккхача коталонах. Лаьттанцара къаьста саг духхьашха вахав космоса аренашка. Кердача Іилман чу — астронавтика чу эггара лоархІамегІа а эргало еш а дола гІулакх да Советски Союза Іилманеи техниканеи карагІдаьннар.

Гданьски политехнически институтерча цІи хезача польски Іилмахочо профессора Ромуальд Цебертовича аьлар: «Къаьстта сона сайна боккха лоархІам болаш да селла лакхера Іочу вай планетаца космонавто эрсий меттала къамаьл дар. СССР гражданина уж дешаш дерригача дуненна хозаргда. Вайна дика хет из Іалальмате доккха хІама вайца вошал долча халкъа карагІдаьнна. Адамий историна юкъе гІоргда из. ХІанз вай дог тийша хила йиш я цу духхьашха баьккхача тІано саг бетта тІа а вокх планеташ тІа а вахара никъ хьабеллаpг хиларах».

РИМ, 12 апрель. (ТАСС). Советски космонавт сигаленашка вахара хьакъехьа хинна хоам чІоаггІа дог гІоздаларца тІайийцар итальянцаща. «Унита» а «Паэзе сера» а яхача газеташа советски Іилманеи техниканеи доккха хІама карагІдалар хьахайна цхьа сахьат доаллашехьа а къаьстта араяьннача шоай номераш тІа доккхийча алапашца керте яздаь йоазош а долаш хоам бир саг космосе вахийтара хьакъехьа. Ши хезa волча итальянски астронома Альберто Мазане язъяь **статья** кепа техай «Унита». Цо ший статья тІа белгалду, советски саг космосе вахар «сага карагІдаьнна эггара доккхагІа дола хІама да» яхаш.

Римерча ТАСС-а отделене телефонаш етт итташ болча наха. Цар безам ба цу гІулакха хьакъехьа эггара тІехьагІа хинна хоамаш ха.

ХІанз Флоренце волча США космически проблемай къаман Іилмай Академе Комитета председатела Р. Портера космоса тохкамаш дерий дунен халкъашта юкъерча симпозиуме аьлар: «Сийлахь-доккха гІулакх да из».

ЦЕЦВОАККХАШ ЙОЛА КОТАЛО

НЬЮ-ЙОРК, 12 апрель. ТАСС-а корреспондента Г. Шишкина хоам бу:

Нью-Йоркерча ханах бийсан нийсса ши сахьат даьлча ерригача американски агентствай телетайпаш Москвера молнеш тела йолаелар: Советски Союзе дунен тІа эггара хьалха саг чу а волаш дола «Восток» яха космически кема-спутник урагІдахийтад. Эггара хьалхара космонавт советски гражданин Юрий Гагарин ва. Бийсан ха яха йоллашехь, Іалальмате чехка телевизорий экранаш тІа гучаяьлар: «ладувгІалаш, ладувгІалаш—лаьрххІа бола хоам яха аншлагаш. Ерригача радиостанцеша Москвера, Лондонера, дунен кхыча центрашкара чехка хоамаш ду.

«Эрсаша космосе яьккха цецвоаккхаш йола керда котало», оалаш Ассошиэйтед Пресс яхача агентства беча хоама тІа аьннача дешаша хойт цхьаннена а карагІа ца даьннача советски саго даьча денал долча гІулаккхах американцаш цецбалар.

Из хургхиларга хьежаш бар уж. Хьалххехьа а из хургхилар дувцар американски Іилмахоша кепайоазон тІа. Из иштта хиннадале а, дуккхача хана денз сага дагадаьллар хинна даьлча Америка цецъяьнна яр. Нью-Йорка газетий, радио, телевиденe болхлой гІайтта бар. Бийса тІехьаяха ха йоллашехь ТАСС-а отделене хадданза телефон еттар. Москвaца духхьаларча проводе йолча тассовски телетайпаш тІа дежурнеш болаш ба Си-Би-Эс яхача эггара йоккхагІа йолча радиотелевизионни компане, Юнайтед Пресс Интернейшнл яхача агентства, советски газетийи радиои корреспонденташ. Си-Би-Эс СЭМ яхачун корреспондента Джаффе репортаж ю советски космонавт урагІвахийтарах духхьаларча московски тассовски телетайпа листаш тІара.

ТАСС-а отделене Москвера беча хоама передачаш яь массехк минут яьлча баьхкар американски фотокорреспонденташ. Исторически доккха хІама карагІдаларца цар ловца баьккхар советски корреспонденташта, Іалальмате чехка Юрий Гагарина фотографеш шоашта дІа а дийхар. Укхаза, кхы ха а ца йоаеш, фотоаппараташка ала а лелхийташ, полет леларах тассовски телетайпаша беча хоамий сурт даьккхар цар. ХІара массехк минут массаза йоал шоай музыкальни передачаш йохаю радиостанцеша полет мишта лел, космонавтана мишта хет дувца эггара кердагІа дола хоамаш де. Дизза доашхаш дувц космически кема долазах, цун орбитах, Лаьттана гонахьа го боаккхаш цо йоаккхача ханах. Ассошиэйтед Пресс яхача агентства белгалдоакх, 1957 шера 4 октябре эрсаша Лаьттан эггара хьалхара искусственни спутник урагІъяхийта кхо шуи ялх бутти баьнначул тІехьагІа, Советски Союзе эггара хьалха космически полет яь хилар.

— «Са ханарча наьха вахара чухь эггара доккхагІа дола, фаьлташ тІа а дувца ца хеза хІама да из, — аьлар, етташ латта телефон а йита, Си-Би-Эс яхача радиотелевизионни компане корреспондента Джаффе. — Оаха хадданза передачаш ю. Миллионаш бола тха зрителащ телевизорий экранашка хьежар».

Сахьат а даьннадацар телеграфо Москвера Іалальмате дика хоам баь, хІаьта Юрий Гагарина цІи эггара дукхагІа йовзаш йолча эрсий цІерех а хинна дІаэттар США. Кепайоазон агентстваша дувц из цІи нийса миштa йоаккхаргья. Газеташа дех чехка шоашта эггара хьалхарча космонавта биографи ялар.

«Космически сигленийн дешай американски специалисташа боккха лоархІам бу саго космос тахка йиш хилара, — яхаш хоам бу Юнайтед Пресс Интернейшнл яхача агентства. — Кхьметтел лоацццача хана Лаьттана гонахьа саго космосе го баккхар а Іалальмате доккха хІама да Бетта тІа базаш яхкара а саг Марса тІеи Венера тІеи вахара а гІулакх сихдара, — йоах цар. — Саго космос караерзаеча цу исторически миссе Советски Союз гаьнна хьалхаьяннай ВІашагІкхийттача Штател.

Космически кема Лаьтта досса доладеннад аьнна, агентствашеи радиостанцешеи хьаккхайкадьчул тІехьагІа, атмосферни духьаленаш хиларах Нью-Йорка Москвацара бувзам бох. Массанена дагалатт из Іо мишта доссаргда. Юххера а, магнитни дуІана юкъе гІолла чакхъэккх лоацца хоам: Лаьттана гонахьа исторически го баьккхачул тІехьагІа советски космонавт маьрша Іовессав. «Космос караерзаеш ВІашагІкхийттача Штаташца лоаттаеча яхье эрсаша яьккха цхьаькха а саг цецвоаккха котало я из, — аьнна Ассошиэйтед Пресс яхача агентства. — Дерригача дунен Іилмахоша сийлахь дувц эрсашта карагІдаьннар.

США президента даькъала бувц советски Іилмахойи инженераши

НЬЮ-ЙОРК, 12 апрель. (ТАСС). Саг чу а волаш космически кема урагІдохийташи из маьрша Лаьттан тІа Іодоссийташи доккха хІама карагІдаларца США президента Кеннеде даькъала бийцар советски Іилмахойи инженераши.

«Саг орбита тІа воаккхаши из юха Лаьтта воссийташи СССР-а карагІдаьннар техника Іалальмате йоккха котало я, — аьлар США президента. — Оаха даькъала бувц из денал дола гІулакх де вІаштІехьдаьккха советски Іилмахойи инженераши.

Вай Маьлха система тахкар тхона а дерригача адамашта а Советски Союзаца цхьана дагадоалла хІама да, хІаьта хІанз яьнна котало из кхоачащдеча карагІдаьнна доккха гІулакх да.

Иштта дола декхар оттадаьд саг космосе вахийта оттаьча тха «Меркурий» яхача программа тІа а».

Лаьттарча халкъаша даькъала ювц космосе яьккха советски йоккха котало!

Царна хов—хьаькъало яьккха из котало машара гІулакх деш йолга!

Юрий Гагарин ВЛКСМ-а ЦК-а Сийлен книжка тІа язваьв

МОСКВА, 12 апрель. (ТАСС). Адамий историчухь цІаккха ца хинна тайпа гІулакх карагІдаьннача, цІаккха довргдоацаш советски халкъа, советски Іилма, техника сий даьккхача, Цаьхенна гІулакх дара Іалальмате дика хьокхам беннача, Ленински комсомоло кхетаваьча, Лаьттарча наха космосе бода никъ биллача эггара хьалхарча летчика-космонавта новкъоста Юрий Алексеевич Гагарина цІи ВЛКСМ-а ЦК-а Сийлен книжка тІа язъяьй ВЛКСМ-а ЦК-а.

*

ГАГАРИН ЮРИЙ АЛЕКСЕЕВИЧ ШИЙ СЕСАГАЦА ВАЛЕНТИНА ИВАНОВНАЙЦЕИ ЙИІИГАЦА ЛЕНАЙЦЕИ.

ТАСС фотохроника.

*

КОСМОНАВТА ДУВЦ

Тахан Іурра тІакхаьчар со хьалхарча космонавта Юрий Алексеевич Гагарина. Са мукъадаьнна ва из. Денал долаш я цун ховха юхь. Безаме велакъеж из даим. Тахан цунна тІайийхар сигала водаш йийха комбинезон а йоацаш, эпсара форма яр. Гагарин Юрий цхьоалагІча класса летчик хилар хойташ йола керда значок а йоаллаш ва. Из звани тахан еннай цунна.

Къамаьл доладу оаха. «Известейи» «Правдаи» корреспонденташа деча хаттараштa сиха а нийса а жопаш тел космонавто. Каст-каста велакъежаш кІоагилгаш лелх цун басилгаш тІа. Лаьттан тІа воацаш даьккхача цхьан сахьатаи ах сахьатаи шийна бІаргадайна а ше лейна а хІамаш долччa бесса ха гІерташ уж хилар цунна ховш да.

Шийга хинна хьал долчча бесса дІадувцар духьа нийсагІа дола дешаш лех цо, ший дешаш ладувгІаш барашка дикагІа кхетадайтар духьа юхакердадоах цо. Лаьттан тІара дІахора кхы дуне бІаргадайна ше цаІ мара воацача цунна лов планета тІа бахача берригачa кхо миллиард болча наха ше дувцарах хайна а атмосферал арахьара сурт хар, тамашийнача кема-спутника пилотага хинна хьал цар кхетадар.

Ер да тхона юкъе хинна къамаьл.

Хаттар. Космически кема тІа ховча хана мишта хетар хьона?

Жоп. Космически кема тІа ховча хана чІоагІа гІадваха вар со. Ираз долаш а доккхал деш а вар со из космически никъ сай бахьа йиш хиларах. Цунца цхьана аз чІоагІа бехктокхаме лоархІар ца довзаш дукха хІамаш долаш йолча космосе хьош бола никъ, космически сигаленашка саг кхоачаве низ кхоачаш дола селла чІоагІа кемаш хьаде хайнача вай халкъах доккхал дора аз.

Хаттар. ГІетта водача хана мишта хетар хьона, сен уйла йора Іа?

Жоп. Хьош болча наькъа программа кхоачашъяра тІаерзаяь яр са ерригa уйлаши хьаькъали. Сайна тІадехка деррига декхараш мамогга дикагІа кхоачашде безам болаш вар со. Болх дукха бар, из берригa никъ а бар болх.

Хаттар. Мишта хетар хьона лакхлуш латташ дозал дІадоалача а из юхаоттача а хана?

Жоп. Дозал дІадаьннача хана геттара дика хьал дар сога. ФуннагІа а хІама де атта дар. Из ховш да. Когаш, кулгаш цхьаккха дозал доацаш дар. Чура хІамаш кабина чугІолла феца лелар. Со се а хьалхагІа санна гІанда чу ца вагІаш, феца уллар. Дозал доацача хана хІама дуаш а молаш а вар со, хІаьта массадола хІама укхаза, вайцига лаьтта санна хулар. Иштта хьал тІа волаш бора аз болх а, йоазув дора, сайна зеденнар дІаяздора. Кулга дозал хиннадеце а, йоазув хьалхагІа сай хиннача тайпара дар са. Цхьабакъда, блокнот бе доалладе деза, ца доалладойя бера дІагІоргда. Тайптайпарча бувзама наькъашка гІолла болх бора аз. Телеграфни дІоагІа а леладора. Сона гучадаьнначох, болх бара новкъарле еш цхьаккха хІама дац. Дозал доацачара юха дозалга ІотІаувзаш болча низага валар тайжже хул. Кулгаши когаши хьалхагІа, дозал доацача хана санна, лелаш хул, цхьабакъда, дозал юха тІадоагІа. Се а гІанда тІара хьалъайвенна феца а воацаш, цу тІа Іохайра со.

Хаттар. Лакхера ІотІахьежача мишта гуш я бийса йола а ди дола а Лаьттан оагІош? Мишта гуш я сигале, Малх, Бутт, седкъий?

Жоп. Лакхера геттара дика гу Лаьттан ди дола оагІув, дика къоасталу континентий доакъош, гІайреш, доккхий долха хиш, доккхий Іамарч, лаьттан тІара доакъош. Вай лаьттанна тІагІолла со водача хана, дика къоаста а луш зийра аз доккхий колхозий диъсаьна кхаш. хІаьта аьха а аханза а дола лаьтташ малагІаш да ховргдолаш а дар. ХьалхагІа 15 эзар метрал лакхагІа урагІваха вийзаваца. Кема-спутника тІара-м, бакъдар аьлча, самолета тІарчул вогІа гу хІама бІарга, цхьабакъда, хІаьта а геттара дика гу. ГІетта водача хана сай бІаргашца бІаргаго йиш хилар са бургаца хьисапера Лаьтта. Иштта хет из тІагІолла дІахьежача хана. Ала деза, тІагІолла дІахьежача цун сурт тайп-тайпара а геттара хоза а хилар. Хозалга диллача бІаргаца дайнача тайпара хоза да Лаьттан сийрдача оагІон тІара седкъий доахкаш йолча геттара баьдеча сигаленга хьатІавоалачара доазув. Из доазув геттара диткъига да, Лаьттанна тІагІолла хьоарчаяь пленка-тІехкарг санна. Сийрда сийна бос болаш да из. ХІаьта сийнача оагІон тІара баьдеча оагІон тІа воалача кхаччалца йола из ерригa юкъ тамашийна хоза а бІарг шершаш а я. Кхыметтел дешашца дІаала хала да из. Лаьттан Іена кІалхара со аравоалача хана кхы тайпа хетар лаьттан бос. Сийрда-цІе оаса бодар цунна тІагІолла. Цул тІехьагІа юха а сигал бесса бос хулар цун, тІаккха юха а баьде-Іаьржа хулар. Бутт сона бІаргабовнзар. Малх вай Лаьттан тІарчул массехк иттаза сийрдагІа хьеж космосе, седкъий геттара дика бІаргагу: сийрда, къоасталуш да уж. Деррига сигален сурт дукха а къаьгагІа да, вай Лаьттара хьалхьежача вайна из гучул.

Хаттар. Космосе хье цхьаь хетарий хьона?

Жоп. Бакъда, се цхьаь ма вий аьнна цІаккха а дагадоханзар сона. Сона дика ховра доттагІий, деррига советски халкъ аз космосе беча наькъага хІанз хьежаш долга. Со дог тийша вар, нагахьа санна со халача хьала тІа нийслойя, партии правительствои массаза а сайна новкъостал де кийча йолгах.

Хаттар. Хьалхара советски спутник урагІъяхийтача хана мича вар хьо, фу деш вар хьо, хьалхара космонавт хьайх хургва аьнна дага дарий хьона?

Жоп. Хьалхара советски Лаьттан искусственни спутник космосе яхача хана, Оренбурге летни училища йистейоаккхаш вар со. Цу дийнахьа заняташкара чудаьхкар — «МИГ-ашца» гІайтта лийлар тхо. Со а, са новкъостий санна, чІоагІа доккхал деш вар советски Іилманеи техниканеи селла доккха хІама карагІдаларах. Ховш дар, саг космосе гІоргвола ди гаьна доацийлга. ХІаьта а из селла каста хургдац моттар сона — цхьа итт шу даьлча мара. ХІаьта цу хана денз диъ шу а даьннадац. Бакъда, цу хана а ваха безам бар са космосе, хІаьта а кемаца-спутникаца хьалхагІа се урагІагІорг ма вий аьнна вІалла дага а дацар сона.

Хаттар. Школе хьо деша вагІача хана эггара хьона дукхагІа дезаш хинна предметаш малагІаш дар?

Жоп. Гжатски юкъерча школе ялх класс йистеяьккхар аз. Цул тІехьагІа Люберецки ремесленни училище деша ваьгІар со. Цул а тІехьагІа Саратоверча индустриальни техникуме дийшар аз. Дешаш аз мел яьккхача хана са дукхагІа безам хиннараш ши предмет дар—физикеи математикеи.

Хаттар. Эггара хьалхагІа Циолковске цІи маца хезар хьона?

Жоп. К. Э. Циолковске цІи эггара хьалхагІа школе со деша вагІача хана хезар сона. Техникуме а училище а со деша вагІача хана тхона массанена а еза яр из цІи, цо яздаь балхаш Іомадора оаха. Ала йиш я сога, сигала гІолла аз никъ беча хана сона бІарга мел дайнар Циолковске «Лаьттал арахьа» яхача ший книжка тІа хьалххагІе а шийна къаьгга гуш яздаь хилар. Константин Эдуардовича, цхьаннена а ца дайзача тайпара дика дайза хиннад космосе вахача сага хьалхашка хьаделлалуш дола дуне.

Хаттар. Малав хьона дукха везаш вола литературни герой, хьона дукхагІа веза писатель?

Жоп. Дукха безаш бола писателаш дукха ба са. Уж ба советски писателаш а, классикаш а. ЧІоагІа веша безам боагІаш ва са Чехов, Толстой, Пушкин, Полевой. Эггара сона дикагІа хеташ, бера хана денз сона дукха везавенна литературни герой ва «Бокъонца волча сагах йола повесть» яхача Полевой Бориса яздаьча книжка тІара герой. ЧІоагІа хала хет сона цІаккха а Мересьев сайна нийс ца венна. Жюль Верна яздаь книжкаш а дийшад аз. Яз-м сакъердаме ду цо, цхьабакъда, вайна гучча тайпара, цун фантазе тІа дувццача бесса хиланзар вахара чухь. Дика роман да «Андромедай дохк» яхар. Из дезаделар сона. Цхьабакъда, сона хетачох, космос бІаргаяйнача сагах цу тІа яздаьр, деррига а нийса дац. ХІаьта а пайдане книжка да из.

Хаттар. Хьайга хиннача хьалага хьежача кхы дукхагІа ха йоаккхалургьярий хьога космосе?

Жоп. Дуккха а дукхагІа ха йоаккхалургьяр сога кема-спутника тІа. Цхьабакъда, са бе беза никъ программах хьалххагІе а хоадамбаь бар. Кема тІа болх дика булора сога, дика хьал долаш а са паргІата а вар со цу тІа. ХІаьта тІадилла декхар кхоачашдара мелъэш космосе хила йиш йолаш а вар со.

Хаттар. Эггара хьалха хье Лаьтта кхаьчача хана мишта хийтар хьона?

Жоп. Дешащца дІабувца хала да вай советски лаьтта со вессача хана са дега хинна тоам. Айса декхар дика кхоачашдарах гІадваха вар со эггара хьалха. ГІадвахарах диза дар са дог. Іовосса волавеннача хана илли доахар аз: «Даьхенна хоз, Даьхена хов...»

Хаттар. Космосе гІо аьнна хьайга аьлча мишта хийтар хьона?

Жоп. Космосе гІолга — из са сай безам болаш дар. Космонавт хилар ловра сона. Сайх тийша а тийша из гІулакх сайна тІадиллача хана, космосе кийчвала волавелар со. ХІаьта, шоана гучча тайпара, са дагалаьттар кхоачаш а хилар.

Хаттар. Спорт лелайой Іа? Цул малагІа ловзараш да хьона эггара дукхагІа дезараш?

Жоп. Спорт лелаелга дезаш ва со. Эггара дукхагІа со ловзар баскетбол я. Цул совнагІа лыжаш, конекаш хехка а бадмингтонах ловза а дог доагІа. Из дика ловзар да. маьженаш дика мукъайоах цо.

Хаттар. Хьона дикагІа хетар малагІа гІулакх да?

Жоп. Эггара сона дикагІа хетар сигала гІолла лелар да. ХІанзалца самолеташца лийннав со, хІаьта хІанз аз космосе бихьа никъ Іалальмате хоза хийтар сона. Самолетаца аз кхихьа никъ вІалла нийсбе а йиш йий селхан аз цІабенача наькъаца? Хала да из нийсбе. ХьалхагІа баь никъ ткъамаш долча машинацеи шоллагІбар—ткъамаш доацачунцеи. ХьалхагІарчо сахьата 150 километр никъ бора, хІаьта шоллагІчо — сахьата 28 эзар километр. ХьалхагІарчун лакхал 1,5 эзар метр, хІаьта шоллагІчун яр — 300 километр.

Хаттар. Лаьтта юхакхаьчача хана эггара чІоагІагІа хьо гІадвигар фу дар?

Жоп. Се Лаьтта юхакхаьчача чІоагІа гІадвахар со. ЧІоагІа безаме тІайийцар со вай советски наха. Сов гІадвахарах дог чІехкар са Никита Сергеевич Хрущевгара телеграмма кхаьчача хана. Дог гІоздаьккхар цо еча йоакхоно, терконо, цун безамо. Эггара чІоагІагІа дог гІоздаьнна вар со Н. С. Хрущевцеи Л. И. Брежневцеи аз телефонаца къамаьл деча хана. Дег тІара баркал оал аз Никита Сергеевича, виІий санна са йоакхо цо ярах.

Хаттар. Доазол дехьарча кепа йоазоно яхачох США а цу тайппара саг космосе вахийта безам болаш я. Фу ях Іа цунах?

Жоп. Вай партеи правительстваи космосах машара пайда эцара хьакъехьа машарца ях лелаяра хьакъехьа дош оттадаьд. Бакъдар аьлча, вайна дика хетаргда космосе бахача хана американски космонавтий аьттув боале. Космосера моттиг массанена а тоъаргйолаш я. Цхьабакъда, машара гІулакха пайда эца беза цу аренех, тІема гІулакха ца а эцаш. Американски космонавтий вайл тІехьа хила безаргба. Цар аьттув баьлча вайна дика хетаргда, цхьабакъда, массаза а вай хьалха хила хьожаргда.

Хаттар. Укх наькъа вахале хьалхагІа хьа вахар чухь эггара чІоагІагІа лоархІам болаш хинна гІулакх малагІа дар?

Жоп. 1960 шера аьхки парте вахар со. ХІанз космосе ер никъ аз бахьале хьалхагІа са вахар чухь хинна эггара доккхагІа а сийрдагІа а дола хІама из дар. Айса космосе бихьа никъ аз хетабу вай партена, вай правительствана, парте XXII-гІча съезда, адамашта хьалха даьнна додача а керда общество хьалъеш доаллача а вай халкъа.

Хаттар. ДІахора хьа планаш миштай? ЦІаькха гІоргварий хьо космосе?

Жоп. ДІахора са планаш укх тайпара я: са безам ба сай вахар, сай болх, сай уйлаш а хьаькъал а космически сигаленаш караерзаелга Іомадеш долча кердача Іилмана хетаде. Са безам ба Венера тІа ваха, цун морхашта кІалхьа фуд ха, Марс бІаргаго, бокъонца цу тІа вахар дий-деций сайна ха. Бутт-м вай селлара гаьнара доалахо а бац. Беттага а Бетта а тІа а дахарга вай селла дукха хьежа дезаргда моттац сона.

Хаттар. Хьона ма хой, хьалхара спутник урагІъяхийтачул тІехьагІа шоаш космосе бахийтар дехаш эзараш болча нахагара письмош ихалга. Дийшадий Іа уж письмош?

Жоп. Дийшад аз уж письмош. Уж дерригаш а цІенача уйланца, цІеначa дег тІара яздаь да. Бакъдар аьлча, сона хала хет цар космосе баха вІаштІехьа ца даьнна. Цхьабакъда, со дог тийша ва профсоюзий путевкаех Лаьттанна гонахьа го баха нах ухаргбола ха хьаккхоачаргхиларах.

Хаттар. Хьай даьшка а бовзача нахага а дахьийта хабар дий хьа?

Жоп. Са безам ба сай даьшка а бовзача нахага а моаршал дахьийта, царна дика мел дар хилар, балха тІа а бахача а цар ка маьхала ялар ловш се хилар царга дІахайта.

Хаттараш чакхдаьлар. Уж кхы а дуккха де а царна керд-керда жопаш ийде а йиш йолаш дар. Цхьабакъда, дІайода ха дуккхача маьха я космонавта. Кхы а дувца кхуврагда цун дукха хІамаш.

Іадика ювцале хьалхагІа аз дийхар цунгара ше дийцар газета тІа кепа тохара цо кулг яздар.

Г. ОСТРОУМОВ,
«Известей» спец. корр.
«Восток» яха космически кема-спутник лаьтта десса район,
13 апрель. (Телефонаца).

Ред. зам. Д. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цІерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«ЗІамига кІаьнк вайнав».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗІамига зал № 1 — **«ЗІамига кІаьнк вайнав».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗІамига зал № 2 — «Берий сеанс— **«Златовласка».**

Долалу: 9, 11.

«Жервеза».

Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.

ЗІамига зал № 3 — Берий сеанс— **«Іийкъена накъа».**

Долалу: 9.15, 11.15.

«ЗІамига кІаьнк вайнав».

Долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15:

17-ча апреле денз **«Романи Франческаи».**

РЕДАКЦГ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхам секретарг — 2-45-48, партийни вахареи, экономикан, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ02066 Заказ № 2429.